

Masterproef Politieke Communicatie

**Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen
van politieke vertegenwoordiging in België**

Naam student: Christophe Lesschaeve

**Promotor: Prof. Dr. Peter Thijssen
Verslaggever: Prof. Dr. Philippe De Vries**

Master Politieke Communicatie (www.politiekecommunicatie.be)
Rolnummer student(e): 20082090
Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Academiejaar 2011-2012.

Masterproef Politieke Communicatie

**Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen
van politieke vertegenwoordiging in België**

Naam student: Christophe Lesschaeve

**Promotor: Prof. Dr. Peter Thijssen
Verslaggever: Prof. Dr. Philippe De Vries**

Master Politieke Communicatie (www.politiekecommunicatie.be)
Rolnummer student(e): 20082090
Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Academiejaar 2011-2012

Voorwoord

De masterproef is voor velen het sluitstuk van een academische opleiding. Het is het moment waarop men zoveel mogelijk van wat men heeft geleerd, probeert te gebruiken en toe te passen, om op die manier aan te tonen dat men het diploma waardig is. Een thesis laat een student ook toe zich volledig te verdiepen in een onderwerp dat hem of haar aanspreekt. Een eindwerk is echter niet zonder zijn moeilijkheden en obstakels. Het is daarom niet meer dan gepast, dat ik diegenen bedank die mij hebben bijgestaan.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor Peter Thijssen bedanken. Zijn inzet bij het verkrijgen van de data, zijn advies en kritische bemerkingen waren van onschatbare waarde voor dit werk. Graag zou ik ook Sam Depauw willen bedanken om mij toegang te verlenen tot elitegegevens, en Joost Van Spanje voor zijn hulp bij mijn analyses.

Daarnaast ben ik veel verschuldigd aan mijn ouders, die me aanmoedigden wanneer het wat tegenzat, en altijd bereid waren mijn teksten na te lezen. Tot slot wil ik mijn vrienden bedanken die zorgden voor de nodige pauzes tijdens het thesiswerk.

Inhoudstafel

1. Inleiding.....	2
1.1 Probleemstelling.....	2
1.2. Relevantie.....	4
1.2.1. Wetenschappelijke relevantie.....	4
1.2.2. Maatschappelijke relevantie.....	4
1.3. Methode.....	5
1.4. Opbouw.....	5
2. Literatuuroverzicht.....	7
2.1. Het concept ‘vertegenwoordiging’.....	7
2.2. Het concept ‘sociale klasse’.....	8
2.2.2. De relevantie van sociale klassen.....	12
2.2.2.1. Van schaarstemaatschappij tot risicomaatschappij.....	12
2.2.2.2. Individualisering.....	14
2.3. Ongelijkheid in politieke vertegenwoordiging.....	17
2.3.1. Campagnebijdragen.....	17
2.3.2. Lobbyen.....	18
2.3.3. <i>The power elite</i>	19
2.3.4. Ongelijkheid in politieke participatie.....	20
2.3.5. De kandidaat-selectieprocedure.....	21
2.3.6. Politicus als ‘waardenneutraal’ beroep?.....	22
2.4. België als ‘critical case’ inzake vertegenwoordiging.....	23
2.4.1. Politieke rekrutering.....	23
2.4.2. Proportioneel kiesstelsel en meerlagig bestuur.....	25
2.4.3. Partijfinanciering.....	26
2.4.4. De opkomstplicht.....	28
2.4.5. Lobbyen in België.....	29
2.4.6. <i>Power elite</i> in België.....	30
3. Hypothesen.....	32
4. Methode.....	35
4.1. Het meten van politieke congruentie.....	35
4.2. De gekozen methode.....	36
4.2.1. De <i>Many-to-Many</i> conceptualisering.....	36
4.2.2. De operationalisering van de <i>Many-to-Many</i> relatie tussen burger en parlement.....	37
4.2.3. Cumulatieve versus niet-cumulatieve relatieve frequenties.....	39
4.3. Van EGP naar ESeC.....	40
4.3.1. Vergelijking tussen EGP en ESeC.....	41
4.4. De data.....	43
4.4.1. Populatiegegevens.....	43
4.4.2. Elitegegevens.....	43
4.4.3. De opinie-items.....	44

5. Analyse.....	45
5.1. Sociale klassen in België en hun opinies	45
5.2. Factoren die aansturen op gelijkheid en ongelijkheid in vertegenwoordiging.....	48
5.2.1. Lobbyen: het contact van parlementsleden met het sociaal middenveld.....	48
5.2.2. Politieke participatie bij sociale klassen.....	49
5.3. Incongruentiescores voor de opinie-items.....	50
5.4. De dimensionaliteit van populatie- en elitepreferenties	54
5.5. Besluit	58
6. Conclusie & Discussie.....	59
6.1. Theoretische reprise	59
6.2. Sociale klassen, politieke vertegenwoordiging en politieke communicatie.....	61
7. Bibliografie.....	64
8. Bijlage.....	73
8.1. Vergelijking tussen de sociale klassen in PartiRep en in ESS4/2009	73
8.2. Gedetailleerde beschrijving van de sociale klassen in ESeC.....	73

Lijst met tabellen & figuren

Tabel 1: Het EGP klassenschema.....	11
Tabel 2: Lobbynetwerken in Europa	30
Tabel 3: Typologie van conceptualisering van vertegenwoordiging	35
Tabel 4: Cumulatieve opinieverdeling bevolking – vertegenwoordigers.....	37
Tabel 5: Extreme cumulatieve opinieverdeling bevolking – vertegenwoordigers	37
Tabel 6: Vergelijking tussen ESeC en EGP.....	42
Tabel 7: Sociale klassen in België.....	45
Tabel 8: Variantieanalyse van politieke preferenties.....	46
Tabel 9: Verband tussen sociale klasse en politieke participatie	49
Tabel 10: Sociale klassen en het contact met politici	50
Tabel 11: Sociale klassen en het boycotten van producten	50
Tabel 12: Ongewogen incongruentiescores voor de vier opinie-items.....	51
Tabel 13: Gewogen incongruentiescores voor de vier opinie-items.....	52
Tabel 14: Factoranalyse op de beleidspreferenties van burgers.....	55
Tabel 15: Factoranalyse op de beleidspreferenties van parlementsleden	55
Tabel 16: Vergelijking van de sociale klassen in PartiRep en ESS4/2009	73
Tabel 17: Gedetailleerde beschrijven van de sociale klassen in ESeC	74
Figuur 1: Moeilijkheid om werknemers te controleren en hun expertise.	10
Figuur 2: Nationale parlementsleden in België volgens sociale klasse (1946-2007).....	31
Figuur 3: Politieke congruentie meten a.d.h.v. cumulatieve en niet-cumulatieve frequenties.....	39
Figuur 4: Cumulatieve frequentieverdelingen van de opinies van sociale klassen	47
Figuur 5: Het contact dat parlementsleden hebben met werkgevers- en werknemersorganisaties.....	48
Figuur 6: Grafische weergave van de gewogen incongruentiescores.....	52
Figuur 7: Cumulatieve frequentieverdelingen van de opinies van sociale klassen en parlementsleden.....	53
Figuur 8: Issueposities van politieke partijen in het Federaal Parlement	57

Abstract

Deze masterproef onderzoekt welke sociale klassen beter vertegenwoordigd worden in het Federaal Parlement van België. Hoewel de politieke context van het land vele kenmerken bezit die aansturen op gelijkheid in politieke representatie, worden twee mogelijkheden geïdentificeerd van waaruit ongelijkheid toch kan ontstaan. De eerste vloeit voort uit de verschillen tussen sociale klassen in de mate waarin ze politiek participeren naast stemmen tijdens verkiezingen. Een tweede mogelijkheid is dat er in België sprake is van een *power elite*, gezien de descriptieve dominantie van hogere sociale klassen in het parlement. De hypothesen worden onderzocht door opiniegegevens van parlementsleden te vergelijken met die van burgers. De resultaten tonen echter aan dat de ongelijkheden in vertegenwoordiging veroorzaakt worden door een misfit tussen de dimensionaliteit van de beleidstandpunten van burgers en die van partijen. Burgers structureren hun opinies rond meer dimensies dan politieke partijen.

Sleutelbegrippen: sociale klassen, ongelijkheid, politieke vertegenwoordiging, Federaal Parlement, dimensionaliteit van beleidstandpunten.

1. Inleiding

1.1 Probleemstelling

Vertegenwoordiging is cruciaal in een representatieve democratie. Gezien de complexiteit van de hedendaagse samenleving is het niet realistisch om aan te nemen dat iedereen permanent betrokken kan worden bij het maatschappelijk besluitvormingsproces (i.e. directe democratie). Anderzijds zou het getuigen van grote naïviteit indien de overgrote meerderheid van de bevolking zich onthoudt van politieke participatie in eender welke vorm en blindelings zou vertrouwen op het oordeel van een klein select clubje bestuurders. De gulden middenweg is de representatieve democratie. Hierbij krijgen burgers regelmatig de mogelijkheid hun zeg te doen in de politiek (in de vorm van verkiezingen), maar erkent men dat niet iedereen voortdurend betrokken kan worden (Manin, 1997).

Bij vertegenwoordiging wordt vaak het onderscheid gemaakt tussen descriptieve vertegenwoordiging – dat zich concentreert op de kenmerken van politici – en substantiële vertegenwoordiging – waarbij de daden en opinies van politici centraal staan. Dit onderzoek houdt zich bezig met die laatste vorm van vertegenwoordiging door na te gaan welke opinies vertegenwoordigd worden in het parlement.

Veel onderzoek naar de relatie tussen burgers en politiek beschouwt de bevolking als één geheel en heeft weinig aandacht voor de mogelijkheid van structurele ongelijkheid in politieke vertegenwoordiging. Martin Gilens (2005, p. 779) merkt terecht op dat “[c]onsiderable prior research has examined the relationship between government policy and the preferences of the public taken as a whole [without asking] whose preferences are most influential in shaping policy decisions” (cursief in origineel).

Wanneer de notie van ongelijkheid opgenomen wordt in onderzoek, is ze zelden onbelangrijk gebleken. Zo vonden Lawrence Jacobs en Benjamin Page (2005) dat het bedrijfsleven in de Verenigde Staten een significante impact heeft op de vorming van het buitenlands beleid, in tegenstelling tot vakbonden of experts. Rigby en Wright (2011) kwamen tot de conclusie dat hogere inkomens beter vertegenwoordigd worden in de V.S.. De lite-

ratuur betreffende de vertegenwoordiging van sociale groepen concentreert zich echter vooral op twee mogelijkheden om de samenleving te segmenteren: gender (e.g. Paxton, Hughes, & Painter li, 2010) en inkomen (e.g. Winters & Page, 2009).

Groepen die slechts zelden aandacht hebben gekregen in onderzoek naar de kwaliteit van vertegenwoordiging zijn de sociale klassen. Zoals Bram Wauters (2010a, p. 183) het formuleert: “research on the political representation of social classes has most of the time been blind to insights from the literature on social stratification. This lack of connection could also be held responsible for the limited research attention to the political representation of social classes”. De vertegenwoordiging van sociale klassen is dan ook een onderzoeksveld dat meer aandacht verdient, gezien lidmaatschap van een sociale klasse nog steeds fungeert als een factor in politieke uitsluiting (*ibid.*).

Daarnaast wordt bij onderzoek naar ongelijkheid in vertegenwoordiging vaak gekeken naar de *aanwezigheid* van achtergestelde groepen in politieke instituties (e.g. Paxton e.a., 2010; Phillips, 1995; Wauters, 2010a). Hoewel dit kan gezien worden als een indicator voor de mate waarin hun belangen verdedigd worden, bestaat er hieromtrent nog veel discussie (Mackay, 2004). Deze masterthesis wil bijdragen tot de reeds uitgebreide literatuur over de vertegenwoordiging van sociale groepen door te kijken hoe goed de preferenties van sociale klassen vertegenwoordigd worden.

Twee onderzoeksvragen staan hierbij centraal: (1) welke sociale klassen worden op vlak van beleidsvoorkeuren het best vertegenwoordigd in België, en (2) wat is de verklaring achter deze ongelijkheid/gelijkheid in vertegenwoordiging? De eerste vraag is eerder van descriptieve aard. Haar antwoord zal bestaan uit een beschrijving van de kwaliteit van representatie van de verschillende sociale klassen. De tweede vraag betreft de *waarom vraag*. Hierbij wordt ingegaan op mogelijke verklaringsgronden voor de gevonden ongelijkheid of gelijkheid in vertegenwoordiging.

Onderzoeksvragen:

1. Welke sociale klassen worden op vlak van beleidsvoorkeuren het best vertegenwoordigd in België?
2. Wat is de verklaring achter deze ongelijkheid/gelijkheid in vertegenwoordiging?

1.2. Relevantie

1.2.1. Wetenschappelijke relevantie

In 2001 richtte The American Political Science Association (APSA) een taskforce op met als opdracht de kwaliteit van de Amerikaanse democratie te onderzoeken. De economische ongelijkheid in de Verenigde Staten is de laatste decennia toegenomen, en men wilde nagaan of dit politieke gevolgen had. Haar rapport kwam tot de volgende conclusie: “Citizens with lower or moderate incomes speak with a whisper that is lost on the ears of inattentive government officials, while the advantaged roar with a clarity and consistency that policy-makers readily hear and routinely follow” (2004, p. 1). Deze masterproef ligt perfect in de lijn van de toegenomen aandacht voor ongelijkheid in de relatie tussen burger en politiek.

De literatuur inzake vertegenwoordiging en responsiviteit beperkt zich echter veelal tot de Angelsaksische, en dan vooral de Amerikaanse context (Burstein, 2003). Deze uiteenzetting concentreert zich op de Belgische case, die in vele opzichten een bijzonder geval is inzake vertegenwoordiging, gezien het feit dat haar politiek systeem vele kenmerken vertoont die aansturen op gelijkheid in vertegenwoordiging tussen de verschillende sociale groepen (Meier, 2000). Bram Wauters (2010a) heeft reeds onderzoek verricht naar de *aanwezigheid* van de verschillende sociale klassen in het Federaal Parlement. De vraag of er een inhoudelijke (i.e. substantiële) ongelijkheid is in vertegenwoordiging van sociale klassen in België is daarom nog onvolledig.

1.2.2. Maatschappelijke relevantie

Europa bevindt zich reeds een tijdje in onrustig economisch vaarwater. Vele landen hebben een berg schulden opgebouwd en dreigen het vertrouwen te verliezen van investeerders. Als oplossing worden besparingsmaatregelen voorgesteld en geïmplementeerd. Overheden bezuinigen op sociale voorzieningen in een poging om de goedkeuring van de markten te verkrijgen. Deze houding wordt door velen gepercipieerd als het slaafs volgen van de opinies en voorkeuren van bedrijfsleiders, beleggers, speculanten, etc. Uit deze perceptie zijn een aantal sociale bewegingen ontstaan die hiertegen protes-

teren. Meest bekend zijn de 'Indignados' uit Spanje en de 'Occupy-beweging' uit de Verenigde Staten.

Hun reeds bekende leuze 'We are the 99%' wijst op dit gevoel dat de meerderheid van de bevolking genegeerd wordt ten voordele van de meest geprivilegieerde laag van de samenleving. Onderzoek naar ongelijkheid in vertegenwoordiging kan daarom bijna op geen relevanter moment komen. In dit proefstuk wordt als het ware het argument van de '99% vs. de 1%' aan een empirische toets onderworpen.

1.3. Methode

Dit onderzoek zal nagaan welke sociale klassen op vlak van beleidsvoorkeuren het best vertegenwoordigd worden in het Federaal Parlement van België. Om dit na te gaan moet men beschikken over vergelijkbare opinieingen van zowel de politieke elite als van de bevolking. Hoewel men vaak partijprogramma's of experts gebruikt als proxy voor de opinies van de elite, wordt hier gebruik gemaakt van de data van het PartiRep project dat parlementsliden zelf bevroeg.

In de literatuur maakt men ook een onderscheid tussen responsiviteit en congruentie. De eerste suggereert een longitudinaal karakter in de analyses, terwijl congruentieonderzoek cross-sectioneel van aard is (Andeweg, 2011). Vermits tijdreeksen van elitedata niet aanwezig zijn in België, zal dit proefstuk de opiniecongruentie meten tussen de politieke elite en de verschillende sociale klassen.

1.4. Opbouw

In het eerste deel van deze masterthesis werd de probleemstelling toegelicht, alsook de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie, en de methodologie. In het tweede hoofdstuk wordt de bestaande literatuur over het onderwerp overlopen. Daarbij wordt ingegaan op basisconcepten zoals 'vertegenwoordiging' en 'sociale klasse'. Dat laatste concept verdient extra aandacht, vermits haar relevantie door velen in vraag wordt gesteld. Bovendien worden de mogelijkheden besproken die kunnen leiden tot ongelijkheid in vertegenwoordiging. Ten slotte wordt in het literatuuroverzicht ingegaan op de

Belgische politieke context en de kenmerken die het vertoont die aansturen op een gelijke vertegenwoordiging van de verschillende sociale klassen.

In het derde hoofdstuk worden uit het literatuuroverzicht verschillende hypothesen geformuleerd die de empirische analyses zullen leiden. In het vierde deel komt de methodologie uitgebreid aan bod. Daarbij zal het vooral gaan over de nieuwe conceptualisering van vertegenwoordiging van Golder en Stramski (2010), en welke aanpassingen hieraan zullen worden toegevoegd. In deel vier wordt ook uitleg verstrekt over de gebruikte databestanden.

Deel vijf behandelt de analyses. Hierbij worden de hypothesen getoetst en wordt ook op zoek gegaan naar nieuwe verklaringsgronden indien ze worden verworpen. In deel zes wordt het hele onderzoek samengevat en worden conclusies geformuleerd. Er wordt ook gewezen op de beperkingen van deze masterproef en aanbevelingen gemaakt voor toekomstig onderzoek. Tot slot wordt ingegaan op de relevantie van het onderwerp voor de politieke communicatie.

2. Literatuuroverzicht

2.1. Het concept 'vertegenwoordiging'

Een goede basis voor elke discussie over het concept 'vertegenwoordiging' is het werk van Hanna Pitkin, *The Concept of Representation* (1967). Vertegenwoordiging wordt door haar als volgt omschreven: "...representation, taken generally, means the making present *in some sense* of something which is nevertheless *not* present literally or in fact" (pp. 8-9, cursief in het origineel).

Deze algemene definitie laat echter nog veel onduidelijk over de precieze inhoud van vertegenwoordiging. Pitkin (1967) onderscheidt daarom vertegenwoordiging gebaseerd op het beschrijvende (descriptieve), van vertegenwoordiging gefundeerd op het inhoudelijke (substantiële). Bij de eerste vorm staat centraal wat de vertegenwoordiger is. Idealiter is een parlement een miniatuurweergave van de samenleving in haar geheel. Onderzoek naar de descriptieve vertegenwoordigingskwaliteit van wetgevende instituties concentreert zich dan ook vooral op de proportie van de leden afkomstig uit een bepaalde sociale groep (e.g. Paxton e.a., 2010; Wauters, 2010a).

Substantiële vertegenwoordiging legt de nadruk op wat vertegenwoordigers doen in het parlement: "[substantive representation is] acting for others, an activity in behalf of, in the interest of, as the agent of, someone else. [The role of representatives] is to speak for, act for, look after the interests of their respective groups" (Pitkin, 1967, pp. 113–116). Door de nadruk op het inhoudelijke, is het minder van belang wie aanwezig is namens een bepaalde groep. Iemand uit een gegoede laag van de samenleving kan bijvoorbeeld even goed de belangen van de minderbedeelden verdedigen.

Pitkin zelf hechtte meer belang aan de tweede vorm van vertegenwoordiging: een te grote nadruk op de compositie van politieke instituties neemt immers de aandacht weg van wat vertegenwoordigers effectief doen of zeggen, terwijl dat laatste belangrijker is (zie ook Celis & Childs, 2008). Vaak wordt er echter uitgegaan van een samenhang tussen de karakteristieken en het gedrag – of de opinies – van een vertegenwoordiger – zeker binnen genderstudies (*ibid.*). De plausibiliteit van het verband wordt in de eerste

plaats verantwoord door – in het geval van gender – de gedeelde ervaringen van vrouwen die zich vertalen in een eigen politieke agenda (Phillips, 1995). Ten tweede wordt de aanwezigheid van verschillende sociale groepen gezien als noodzakelijk voor de legitimiteit van een politiek systeem (*ibid.*).

De link tussen descriptieve en substantiële vertegenwoordiging is nog het voorwerp van onenigheid in de literatuur. Enerzijds wordt vastgesteld dat deze link in zeker mate aanwezig is (e.g. Celis, 2006; Norris, 1996). Andere studies komen echter tot meer genuanceerde conclusies (e.g. Mackay, 2004; Wauters, 2010b). De enige echte maatstaf voor de kwaliteit van politieke vertegenwoordiging is echter de mate waarin de belangen en preferenties van een bepaalde sociale groep verdedigd worden. Aanwezigheid is slechts een indicator bij benadering van de mate waarin een sociale groep gehoord wordt. Dit onderzoek volgt daarmee de stelling van Pitkin (1967) dat substantiële vertegenwoordiging belangrijker is dan descriptieve representatie.

Dit komt ook impliciet tot uiting in de literatuur die het belang van de aanwezigheid van benadeelde sociale groepen benadrukt. Descriptieve vertegenwoordiging is belangrijk *omdat* het onder meer zou leiden tot substantiële vertegenwoordiging. Descriptieve vertegenwoordiging is enerzijds een doel op zich – bijvoorbeeld ter bevordering van de algemene legitimiteit van een politiek systeem, maar anderzijds ook een middel tot het bereiken van een ander doel – de vertegenwoordiging van de belangen van bepaalde achtergestelde groepen in de samenleving.

Op basis van de literatuur lijkt het ons beter om te concluderen dat politieke vertegenwoordiging in de eerste plaats draait om substantiële vertegenwoordiging, en dat de aanwezigheid van historisch benadeelde groepen (descriptieve vertegenwoordiging) de kans doet toenemen dat hun belangen en preferenties gehoord worden in de politiek.

2.2. Het concept 'sociale klasse'

Sociale klasse wordt hier – in navolging van Goldthorpe en Erikson (Goldthorpe, 2000) en anderen – beschouwd als de socio-economische positie die iemand op de arbeidsmarkt inneemt (i.e. het type beroep dat iemand uitoefent): “[s]ocial class is fundamental

to the distribution of life-chances in industrial and post-industrial societies. The classes themselves (...) are seen as ‘sets of structural positions [sic]. Social relationships within markets, especially within labour markets, and within firms define these positions’ (Rose, Harrison, & Pevalin, 2010, p. 6).

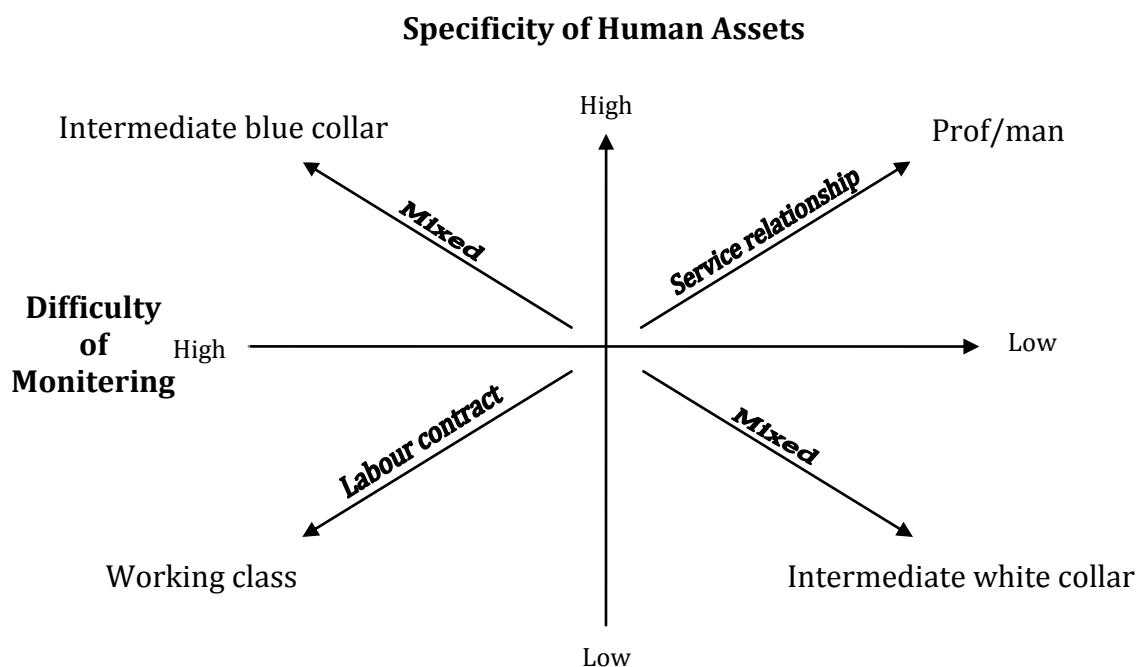
Er zijn echter meerdere manieren waarop sociale klasse kan worden geconceptualiseerd. Manza en Brooks (2008) stellen dat inkomen soms gebruikt wordt als indicator voor iemands klassepositie. De motivering hiervoor is dat inkomensgroepen bepaalde gemeenschappelijke belangen kunnen hebben. Ze stellen echter dat om twee redenen inkomen een slechte indicator is voor de socio-economische positie van een individu. Ten eerste is het inkomen alleen een slechte voorspeller van levenskansen, en ten tweede hebben inkomenscategorieën geen apart organisatorisch ankerpunt.

In vele enquêtes worden respondenten ook gevraagd zichzelf te plaatsen in een hogere, midden, of lagere sociale klasse. Hoewel dit een zeer simpele operationalisering is in tegenstelling tot de gedetailleerde informatie die men nodig heeft bij een objectieve klassenmeting, is het kwalitatief niet de beste benadering van het concept sociale klasse. De subjectieve klassenindeling mag dan wel correleren met verschillende andere conceptualisering (i.e. beroep, opleidingsniveau, en inkomen) (Michael Hout, 2008), het mist een eenduidige conceptuele basis. Mensen gebruiken immers vele verschillende criteria om hun klassenpositie te bepalen, gaande van vakbondslidmaatschap, de woonplaats (i.e. het type buurt) tot huwelijk en vrijetijdsbestedingen (*ibid.*).

Door de lengte en gevarieerde aard van deze criteria, kan men er nooit zeker van zijn welke maatstaven mensen gebruiken wanneer ze zichzelf indelen. Daarenboven tast men in het duister wat betreft het belang dat aan de verschillende criteria wordt geschonken. De ene respondent kan meer belang hechten aan zijn of haar opleidingsniveau, terwijl de andere de woonplaats meer waarde toekent. Daarom wordt hier gekozen voor een objectieve klassenmeting, waarbij gewerkt wordt onder de assumptie dat objectieve factoren zaken bepalen zoals iemands levenskansen, en dat we een bevolking op basis daarvan kunnen indelen in sociale klassen, maar dat mensen zich hier niet bewust van hoeven te zijn (Kerbo, 1996).

Manza en Brooks beweren dat het beroepstype het concept sociale klasse het best benadert: “[w]orkplace settings provide the possibility of talking about politics and forging political identities, and work also provides the springboard for membership in organizations where class politics are engaged... Moreover,..., common occupational locations tend to give incumbents a shared set of interests connected by the level and type of assets they possess or control in labor and capital markets” (Manza & Brooks, 2008, p. 204).

Goldthorpe en Erikson (Goldthorpe, 2000) hebben op basis van gemeenschappelijke kenmerken van beroepen hun Erikson-Goldthorpe-Portocarero (EGP) klassenschema opgesteld. Ze maken hierbij allereerst een onderscheid tussen werkgevers, zelfstandigen en werknemers. In Europa maakt die laatste groep echter meer dan 90% van de actieve bevolking uit, hoewel ze niet allemaal eenzelfde socio-economische positie innemen (Rose e.a., 2010). Om die reden delen Goldthorpe en Erikson (Goldthorpe, 2000) werknemers verder in op basis van hun arbeidsrelaties, ofwel de aard van hun werkcontracten. Ze maken een verdere opsplitsing op basis van (1) de moeilijkheidsgraad van het controleren van werknemers, en (2) de vaardigheden, expertise en kennis die werknemers nodig hebben bij het uitoefenen van hun taak (zie figuur 1).

Figuur 1: Moeilijkheid om werknemers te controleren en hun expertise (Bron: Goldthorpe, 2000).

Werknemers die weinig specifieke kennis nodig hebben bij het verrichten van hun werk en wiens arbeid makkelijk te controleren is, hebben een zogenaamd arbeidscontract. Dit houdt in dat men betaald wordt per stuk of per eenheid arbeidstijd, en dat men makkelijk vervangen kan worden. Indien werknemers moeilijk te controleren zijn en wel speciale vaardigheden bezitten, spreken Goldthorpe en Erikson van een dienstcontract. Het werkcontract is hierbij eerder van lange termijn, compensaties bestaan uit een jaarsalaris (i.p.v. een uur- of weekloon), en er zijn vooruitzichten op allerlei voordelen (e.g. een promotie). Ten slotte zijn er nog gemengde werkcontracten die elementen van zowel een dienst- als een arbeidscontract bevatten (zie tabel 1).

Klasse	Beschrijving	Werkcontract
I	Professionals, administrators and managers, higher-grade	Dienstcontract
II	Professionals, administrators and managers, lower-grade, and higher-grade technicians	Dienstcontract (aangepast)
IIIa	Routine nonmanual employees, higher-grade	Gemengd werkcontract
IIIb	Routine nonmanual employees, lower-grade	Arbeidscontract (aangepast)
IVabc	Small proprietors and employers and self-employed workers	Niet van toepassing
V	Lower-grade technicians and supervisors of manual workers	Gemengd werkcontract
VI	Skilled manual workers	Arbeidscontract (aangepast)
VIIa	Nonskilled manual workers (other than in agriculture)	Arbeidscontract
VIIb	Agriculture workers	Arbeidscontract

Tabel 1: Het EGP klassenschema (Bron: Goldthorpe, 2000)

Verschillen in socio-economische posities staan echter niet gelijk aan sociale ongelijkheid of sociale stratificatie. Sociale ongelijkheid is een toestand waarbij individuen ongelijke toegang hebben tot bepaalde middelen, diensten en posities in de samenleving (Kerbo, 1996, p. 10). Wanneer de verschillende socio-economische posities van individuen maakt dat ze een lager inkomen hebben, of een grotere kans hebben op ziekte en armoede, kunnen we spreken van ongelijkheid. Wanneer deze ongelijkheid geïnstitutionaliseerd is, dan spreekt men van sociale stratificatie. "People have come to expect that individuals and groups with certain positions will be able to demand more influence and respect and accumulate a greater share of goods and services. Such inequality may or may not be accepted by a majority in the society, but it is recognized as the way things are" (Kerbo, 1996, p. 11).

2.2.2. De relevantie van sociale klassen

Zoals in de inleiding reeds werd gesteld, zijn de twee meest voorkomende vormen van ongelijkheid die onderzocht worden, die gerelateerd aan gender en inkomen. Dit proefstuk wil echter de nadruk leggen op sociale klasse en de mate waarin ongelijkheid in vertegenwoordiging hieraan verbonden is. Sociale klasse is echter een concept waarvan de hedendaagse betekenis niet onbesproken is gebleven. Een aantal auteurs stelt dat evoluties binnen de hedendaagse samenleving sociale klasse – net als andere concepten zoals gender, en het ‘traditionele gezin’ – irrelevant hebben gemaakt, of dat sociale klasse in belang afneemt (e.g. Clark & Lipset, 1996; en het antwoord van Mike Hout, Brooks, & Manza, 1996).

Ulrich Beck is echter een van de weinige auteurs die een theoretische onderbouwing heeft ontwikkeld voor de stelling dat sociale klasse een verouderd concept is geworden. Twee aspecten van zijn werk zijn hier cruciaal: (1) de transformatie van een ‘schaarstemaatschappij’ naar een ‘risicomaatschappij’, en (2) de vervaging van sociale categorieën zoals sociale klasse en gender, door een individualisering van sociale ongelijkheid, veroorzaakt door de welvaartstaat (Atkinson, 2007, p. 351).

2.2.2.1. Van schaarstemaatschappij tot risicomaatschappij

Ulrich Beck (1992) beweert dat Westerse samenlevingen een tweede, reflexieve fase van de moderniteit binnentreden. In de eerste fase van moderniteit was volgens hem de sociale productie en de verdeling van rijkdom de centrale bekommernis (Atkinson, 2007). De verdeling van rijkdom was in die fase ook onherroepelijk verweven met de distributie van risico's (*ibid.*). Iemand uit een lagere sociale klasse had bijvoorbeeld meer kans om in armoede terecht te komen. De verdeling van welvaart en de sociale conflicten die daarmee gepaard gaan, nemen een centrale plaats in zolang materiële behoeften de gedachten en het gedrag van mensen beheersen (Beck, 1992, p. 20). De exponentiële toename van het industrieel productievermogen, en de ontwikkeling van de welvaartstaat in Westerse samenlevingen, hebben deze schaarste echter naar de achtergrond geduwd (*ibid.*).

Tegelijkertijd is het bewustzijn gegroeid dat de bronnen van deze welvaart gevaarlijke neveneffecten hebben. Beck doelt hier op de milieuverontreiniging, veroorzaakt door industriële productie (ontbossing, radioactiviteit, etc.) die zich manifesteert als een globaal gevaar voor de mensheid. De aard van deze risico's maakt volgens hem ook dat traditionele indelingen van de samenleving volgens klasse of gender niet meer zo relevant zijn: "... in the water supply all the social strata are connected to the same pipe. When one looks at 'forest skeletons' in 'rural idylls' far removed from industry, it becomes clear that the class-specific barriers fall before the air we all breathe. ... "Sooner or later the risks also catch up with those who produce or profit from them. Risks display a social boomerang effect in their diffusion: even the rich and powerful are not safe from them." (Beck, 1992, pp. 36–37).

Sociale klassen waren een relevant fenomeen wanneer materiële schaarste een fundamentele bezorgdheid was bij grote delen van de bevolking. Doordat het belang van welvaardsdistributie is afgenomen en dat van globale risico's is toegenomen, is deze indeling van de maatschappij voorbijgestreefd. Dergelijke 'risicomaatschappijen' hebben de neiging minder polariserend te zijn dan 'schaarstemaatschappijen', omdat ze de slachtoffers van risico's verenigen – risico's die niet zomaar verdwijnen bij inkomensbarema's, gender, opleidingsniveau, leeftijd, of beroepsomschrijving.

Het argument dat globale risico's, met hun 'egalitair' effect op gezondheid, sociale klassen steeds irrelevanter maken, negeert de socio-economische discriminaties die deze risico's maken. Neem bijvoorbeeld een natuurramp zoals een aardbeving. Het spreekt voor zich dat iedereen in het rampgebied hiervan schade ondervindt. De vraag is echter of deze schade en de mogelijkheid om deze te herstellen gelijk verdeeld zijn over de verschillende sociale strata. In het geval van een natuurramp zijn hogere sociale klassen bijvoorbeeld veel beter in staat zich te beschermen (e.g. hun huizen zijn van een betere kwaliteit) (Lee & Turner, 1996).

Wat de stelling van Beck eveneens tegensprekt zijn studies die aantonen dat gezondheidskwaliteit niet gelijk verdeeld is over sociale klassen (e.g. Kunst & Roskam, 2010). Mocht de economische schaarste effectief naar de achtergrond zijn geduwd en vervangen door risico's die blind zijn voor inkomen, beroep, of opleiding, dan zou men hier een

grotere mate van gelijkheid verwachten. Carpiano et al. (2008, p. 240) stellen echter dat “...people use their available resources (...) to avoid or overcome risk factors for any disease, be it by obtaining access to quality health care, living in a clean, safe neighborhood, or even buying a gym membership. Because resources are differentially distributed across the socio-economic hierarchy, people of higher social position have more resources at their disposal than those below them and are therefore better able to maintain good health and avoid disabilities and death”.

Dit betekent dat sociale klassen relevant blijven. Dat luchtvervuiling iedereen *kan* schaden, betekent immers niet dat het iedereen *zal* schaden. Twee willekeurige individuen worden ceteris paribus evenveel beïnvloed door vervuiling, maar het probleem met de these van Beck is net die ceteris paribus voorwaarde. Individen in Westerse samenlevingen wonen immers niet allemaal in eenzelfde type woonwijk, en hebben niet dezelfde toegang tot middelen die hen beschermen tegen de risico's die Beck aanhaalt. Pas als vervuiling de woonwijken van de hogere sociale klassen heeft bereikt zullen deze er hinder van ondervinden. Tegen dan is die vervuiling echter al lang wijdverspreid in armeren buurten. Sociale klasse blijft daarom een belangrijke factor bij het bepalen van iemands levenskansen en de waarschijnlijkheid dat men een slachtoffer zal worden in Beck's *risk society*.

2.2.2.2. Individualisering

Niet alleen de transformatie naar een 'risicomaatschappij' zou leiden tot een dalende relevantie van sociale klasse, ook individualisering zou hiertoe bijdragen. Beck (1992, p. 128) definieert het als volgt: “[individualization is] disembedding, removal from historically prescribed social forms and commitments in the sense of traditional contexts of dominance and support; the loss of traditional security with respect to practical knowledge, faith and guiding norms; and ... re-embedding, a new type of social commitment”. Dit laatste aspect –‘re-embedding’ – wil zeggen dat individuen hun eigen biografie moeten schrijven door middel van hun eigen handelingen en beslissingen, los van sociale achtergrond (Beck & Beck-Gernsheim, 2001). Individen zijn zelf verantwoordelijk voor hun levensloop en kunnen minder rekenen op (of worden minder beperkt door) ‘traditionele richtlijnen’ (*ibid.*).

Sociale klasse wordt hierdoor bijna irrelevant. Sociale stratificatie duidt immers op een indeling van de samenleving in verschillende sociale lagen, gekenmerkt door een duidelijke hiërarchie (Wauters, 2010a). Ongelijkheid is in dit opzicht een kenmerk van een sociale groep. De these van Beck en andere auteurs reduceert dit tot een kenmerk van een individu. Hoewel sommige zaken toegeschreven kunnen worden aan 'geluk', is veel afhankelijk van individuele keuzes en de inzet waarmee iemand zijn of haar eigen biografie opstelt (Beck & Beck-Gernsheim, 2001).

Een eerste punt van kritiek op deze theorie betreft de oorzaken van individualisering. Haar motoren zijn volgens aanhangers van de these de welvaartinstituties – onderwijs in het bijzonder (Atkinson, 2007): “As schooling increases in duration, traditional orientations, ways of thinking and lifestyles are recast and displaced by universalistic forms of learning and teaching, as well as by universalistic forms of knowledge and language. Depending on its duration and content, education makes possible at least a certain degree of selfdiscovery [sic] and reflection” (Beck & Beck-Gernsheim, 2001, p. 32).

Onderwijs – doordat het mensen bevrijdt uit traditionele denkwijzen – creëert een '*level playing field*' voor iedereen. Waar men dan uiteindelijk belandt, heeft men in grote mate aan zichzelf te danken: om moderne sociale voordelen op te strijken, zal men een inspanning moeten leveren en kan men niet zomaar rekenen op sociale achtergrond.

Onderwijs is echter niet gevrijwaard van klassengerelateerde processen. Goldthorpe (2000) stelt vast dat kinderen/leerlingen uit een hogere sociale klasse het beter doen op gestandaardiseerde tests dan hun leeftijdsgenoten uit lagere sociale klassen, en ook langer naar school gaan¹. Daarnaast maken volgens hem, kinderen/leerlingen uit verschil-

¹ Hoewel het algemeen onderwijsniveau in Westerse samenlevingen is toegenomen, zijn de relatieve verschillen tussen hogere en lagere sociale klassen hetzelfde gebleven en het zijn net deze relatieve verschillen die van tel zijn. Bourdieu (1992) stelt immers dat geïnstitutionaliseerd cultureel kapitaal (e.g. diploma of titel) omzetbaar is in monetair kapitaal, maar dat deze omzetting onderhevig is aan de dynamieken van vraag en aanbod. De absolute toename in kennis van de lagere sociale klassen heeft daarom niet geleid tot meer economische gelijkheid, noch is er een kritische drempelwaarde van kennis waarboven relatieve verschillen van geen tel meer zijn. De kennis die de lagere sociale klassen verkregen hebben in de laatste honderd jaar is bijna per definitie wijd verspreid en heeft bijgevolg geen marktwaarde meer (e.g. lezen en schrijven). De kennis die vooral de hogere sociale klassen bezitten (e.g. prestigieuze diploma's verkregen in het buitenland) – die de oorzaak zijn van de relatieve verschillen tussen lagere en hogere sociale klassen – is wel schaars van aard en omzetbaar is monetaire beloningen.

lende sociale klassen andere – maar vanuit hun positie – rationele keuzes inzake onderwijsloopbaan, gebaseerd op gepercipieerde kosten en baten. Het allocatieproces in het onderwijs – dat nauw samenhangt met sociale stratificatie – zorgt er dus voor dat studenten naar verschillende scholen gaan, verschillende studieprogramma's volgen afhankelijk van hun capaciteiten, ambities, en socio-economische achtergrond (Ichilov, 2003).

Ten tweede legt de individualiseringstheorie de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid. Hiermee sluit het aan bij de stelling dat Westerse samenlevingen steeds meer gekenmerkt zouden worden door een *meritocratie*, waarbij beloningen verdiend moeten worden, en niet afhankelijk zijn van sociale origine (Bell, 1973; Bond & Saunders, 1999). Er is echter aangetoond dat we op dit vlak nog een lange weg te gaan hebben. Breen en Goldthorpe (2001) komen immers tot de conclusie dat inzet (*merit*) geen betekenisvol effect heeft op de mate van sociale mobiliteit tussen sociale klassen, en dat inzet er niet belangrijker op is geworden de afgelopen decennia. Iemand die opgroeit in een lagere sociale klasse zal meer moeite moeten doen om een gegoede sociale positie te kunnen bereiken dan een individu dat opgroeit in een hogere sociale klasse¹ (Goldthorpe & Michéle, 2008).

Ten slotte beweren De Beer en Koster (2009) dat de individualiseringstheorie steunt op een ongeldige assumptie. De these gaat ervan uit dat de dalende invloed van traditionele instituties op de keuzes van individuen leidt tot een grotere variatie in gemaakte beslissingen. Deze verwachtingen gaan echter lijnrecht in tegen empirische bevindingen. De toegenomen vrijheid van mensen neemt niet weg dat mensen eenzelfde keuze kunnen maken, omdat ze zich in een gelijkaardige situatie bevinden. De Beer en Koster (2009) stellen dan ook vast dat opinies en gedrag vandaag de dag beter verklaard worden door objectieve kenmerken zoals inkomen, opleiding, sociale klasse, etc., dan voorheen. Ze besluiten dat: “[t]he picture of modern man as a solitary animal that, free from all ties,

¹ Het is mogelijk dat er *spurious correlation* bestaat tussen sociale klasse en de inzet die men moet opbrengen om een bepaalde sociale positie in de samenleving te verkrijgen. Doordat men opgroeit in een hogere sociale klasse, komt men in een bepaald sociaal netwerk terecht dat ervoor kan zorgen dat men toch succesvol kan zijn, zonder de vereiste inspanningen te hebben geleverd. Deze redenering sluit aan bij het werk van Castells (2006) en zijn nadruk op netwerken in de hedendaagse samenleving. Dit wijzigt echter niets aan het belang van sociale klassen.

chooses his own idiosyncratic way of life, is...far from being the reality” (Beer & Koster, 2009, p. 195).

Dit betekent dat de objectieve situatie waarin individuen zich bevinden, een convergerende invloed heeft op hun opinies en gedrag, en dat individuen in eenzelfde sociale categorie – zoals sociale klasse – preferenties kunnen uitdragen die gerelateerd zijn aan die positie in de samenleving. Dit is reeds verschillende keren aangetoond (e.g. Manza & McCall, 2011). Zoals Manza en Svallfors (2010, p. 208) het formuleren: “...class relations generate a matrix of differential life chances and possession of economic assets, shaping the material interests and outlooks of individuals”.

2.3. Ongelijkheid in politieke vertegenwoordiging

Hoewel er reeds veel aandacht besteed is aan de kwaliteit van de vertegenwoordiging in verschillende landen, wordt er vaak geen aandacht besteed aan de notie van ongelijkheid (e.g. Andeweg, 2011; Hobolt & Klemmensen, 2005; Page & Shapiro, 1983; Petry & Mendelsohn, 2004; Soroka & Wlezien, 2004, 2005; Stimson, Mackuen, & Robert S., 1995), hoewel deze notie recentelijk een weg heeft gevonden naar onderzoek over politieke representatie (e.g. Gilens, 2005; Jacobs & Page, 2005). In dit gedeelte worden de verschillende oorzaken en mechanismen besproken die kunnen leiden tot een betere vertegenwoordiging van een bepaalde sociale klasse in het besluitvormingsproces. Er wordt gepoogd een uitgebreider overzicht te geven van de verschillende factoren dan in de vaak op de Verenigde Staten georiënteerde literatuur.

2.3.1. Campagnebijdragen

Zeker in het geval van de Verenigde Staten wordt de mogelijkheid om substantieel bij te dragen tot het campagnebudget van politieke kandidaten gezien als één van de belangrijkste redenen – om niet te zeggen de belangrijkste – waarom de rijkste leden van de samenleving hun voorkeuren disproportioneel kunnen laten doorwegen op het gevoerde beleid (Domhoff, 2002; Winters & Page, 2009). “[T]urnout is skewed and is an important variable that money and organization can affect. Perceptions are malleable, sub-

ject to media advertising that costs a lot of money... For these reasons there is every reason to expect that money affects electoral outcomes” (Winters & Page, 2009, p. 742).

Het beïnvloedingsmechanisme ligt hier dan ook duidelijk voor de hand. Kapitaalkrachtige actoren in de samenleving (e.g. het bedrijfsleven, rijke individuen, etc.) geven geld aan politieke kandidaten – of hun partij – en verwachten hiervoor de uitvoering van een bepaald beleid in de plaats (Winters & Page, 2009). Twee andere mogelijkheden zijn dat deze donateurs er enkel voor kiezen om kandidaten te steunen met een overeenkomstige politieke visie, of campagnebijdragen gebruiken om makkelijker toegang te verkrijgen tot politici om zo hun zaak te kunnen verdedigen (zie 2.3.2.). Beiden dragen ertoe bij dat de preferenties van een bepaalde groep voorrang krijgen bij politieke beslissingen.

2.3.2. Lobbyen

Los van financiële transacties tussen organisaties uit het sociaal middenveld, de economie en politieke actoren, is het mogelijk dat bepaalde organisaties een geprivilegieerde toegang hebben tot politici. Naast donaties kunnen zulke organisaties informatie bieden aan politieke actoren met als doel hun visie en beleidspreferenties te wijzigen (Bennedson & Feldmann, 2006). Deze twee beïnvloedingstrategieën zijn substituten voor elkaar: als een belangengroep financiële bijdragen kan leveren aan politici, zal ze minder geneigd zijn informatie te zoeken om invloed te verkrijgen (*ibid.*).

Het effect van financiële giften is reeds besproken in punt 2.3.1., maar ook beïnvloeding via informatie is onderhevig aan ongelijkheid. Het verzamelen van gegevens om een bepaalde beleidsvisie te onderbouwen kost geld en is bijgevolg een optie die niet voor elke organisatie beschikbaar is. Daarnaast heeft, volgens Charles Lindblom (1982), het bedrijfsleven makkelijker toegang tot de politiek omwille van haar controle over investeringen in de nationale economie, en bijgevolg de werkgelegenheid in het land. Een vergelijkbaar argument kan echter gemaakt worden voor vakbonden, weliswaar wanneer deze een substantieel ledenbestand hebben. Door hun capaciteit om stakingen te organiseren, kunnen ook zij een grotere toegang hebben tot politieke actoren.

2.3.3. *The power elite*

In zijn boek *The Power Elite* stelt Charles Wright Mills dat de top van het leger, de politiek en de economie één *ruling class* vormen, en dat de drie groepen nu niet meer zeer duidelijk gescheiden kunnen worden van elkaar. Mills beweert dat “[t]he conception of the power elite and of its unity rests upon the corresponding developments and the coincidence of interests among economic, political, and military organizations. It also rests upon the similarity of origin and outlook, and the social and personal intermingling of the top circles from each of these dominant hierarchies” (1956, p. 292).

William Domhoff heeft het concept van de *power elite* onderzocht in de Verenigde Staten (Domhoff, 1986), hoewel hij de originele definitie wat heeft vernauwd. In plaats van drie, met elkaar verweven groepen omschrijft Domhoff de *power elite* als “a dominant social class consisting of owners and managers of large income-producing properties. These owners and managers come together as a corporate community on the basis of common ownership, shared law firms, and interlocked directorships, among many connections” (Domhoff, 2002, p. 124).

Hier wordt eerder gekozen voor de definitie van Mills – hoewel dit niet betekent dat het werk van Domhoff onbruikbaar wordt – waarbij er nadruk wordt gelegd op de onderlinge relaties tussen politici en het bedrijfsleven. Deze onderlinge relaties leiden dan tot situaties waarbij parlementsleden ook lid zijn van een raad van bestuur bij een bank of een bedrijf (Mills, 1956), of waarbij parlementsleden in het geval van een electorale nederlaag en het verlies van hun zetel, een topfunctie krijgen in de private sector. Door de vele onderlinge connecties delen de leden van de *power elite* elkaars beleidsstandpunten, of staan ze er positief tegenover (Mills, 1956).

Deze gedeelde inzichten of perspectieven vormen het centrale beïnvloedingsmechanisme – in zoverre dat men over beïnvloeding kan spreken – waarmee de preferenties van bepaalde sociale groepen zwaarder doorwegen op politieke beslissingen. De toplaag van de samenleving hoeft in dit opzicht bijvoorbeeld niet te lobbyen of campagnebijdragen te leveren voor een bepaald beleid, de gemeenschappelijke opinies en voorkeuren zorgen hier reeds voor.

Het volgen van de eliteagenda brengt politici echter meer dan eens in aanvaring met de meerderheid van de publieke opinie. Dit probleem kan op twee manieren worden gemitigeerd. Ten eerste hanteren politici wat Jacobs en Shapiro (2002) '*crafted talk*' hebben genoemd. Zonder de waarden en diepgewortelde preferenties van de publieke opinie te veranderen, willen politici door het gebruik van zorgvuldig afgewogen en uitgekozen berichten en uitspraken de publieke percepties van specifieke beleidsvoorstellen wijzigen.

Ten tweede profileren politici zich zeer sterk op sociale issues die voor bepaalde kiezerssegmenten sterk van belang zijn (Domhoff, 2002). Dit is mogelijk vermits de *power elite* slechts op zeer specifieke issues zijn preferenties wil doordrukken – vooral inzake internationale economie, monetaire zaken, belastingen, en rijkdomherverdeling (Winters & Page, 2009). Op eerder sociale issues - van minder, of zelfs geen belang voor de power elite – kunnen politici responsief zijn ten aanzien van de publieke opinie (Domhoff, 2002).

Dit wordt ook gezien als de reden waarom het gebruik van de zogenaamde *policy mood* – ontwikkeld door Erikson et al. (1995) – door bepaalde auteurs als misleidend wordt bestempeld (e.g. Jacobs & Shapiro, 2002; Winters & Page, 2009). Het laat volgens hen geen ruimte voor nuancering en geeft de foutieve indruk dat de publieke opinie op alle beleidsissues goed gevolgd wordt.

2.3.4. Ongelijkheid in politieke participatie

Politici hebben stemmen nodig om verkozen te worden, en het is daarom niet verwonderlijk dat ze vooral aandacht zullen hebben voor die maatschappelijke segmenten die ook effectief gaan stemmen. Om die reden zouden lagere sociale klassen minder goed vertegenwoordigd zijn, omdat ze simpelweg minder participeren in de politiek dan hogere klassen (Manza & Brooks, 2008). Hier kan men twee verklaringen voor geven. Ten eerste stelt Sunshine Hillygus (2005) dat onderwijs – en vooral hoger onderwijs – individuen de nodige vaardigheden en kennis meegeeft om deel te nemen aan de politiek. Mensen behorende tot een lagere sociale klasse beschikken echter over het algemeen over een lager opleidingsniveau (Manza & Brooks, 2008).

Ten tweede hebben een aantal studies aangetoond dat economische deprivatie een belangrijke factor is in het verklaren van politieke participatie (Pacheco & Plutzer, 2008). Steven Rosenstone (1982) identificeert twee mechanismen die hiertoe kunnen leiden. Enerzijds reduceert economische ontbering de mogelijkheden van een individu om te participeren. Indien men zich in een dergelijke situatie bevindt, is men immers in de eerste plaats bezorgd om het eigen welzijn, en politieke participatie slurpt kostbare persoonlijke middelen op.

Anderzijds stelt hij dat een economisch moeilijke toestand sociale relaties ontwricht. De sociale interacties met collega's valt bijvoorbeeld weg bij werkloosheid, die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van een politieke identiteit en politieke participatie (cf. Manza & Brooks, 2008). De combinatie van economische onzekerheid en de druk op sociale relaties heeft ook psychologische gevolgen – zoals laag politiek zelfvertrouwen en introversie – met negatieve consequenties voor participatie (Rosenstone, 1982).

De relatie tussen economische situatie en politieke participatie heeft daarenboven een zelf instandhoudende dynamiek. Doordat economisch zwakkere groepen minder geneigd zijn deel te nemen aan de politiek en hun mening te laten horen, zullen kandidaten en politici zich niet snel geroepen voelen hun belangen te verdedigen (Pacheco & Plutzer, 2008). Dit maakt dat er geen beleid wordt gevoerd dat hun situatie zou verbeteren (*ibid.*).

2.3.5. De kandidaat-selectieprocedure

Bij de selectie van kandidaten kan geld – zeker in de Verenigde Staten (Manza & Brooks, 2008) – een belangrijke rol spelen. De nadruk hier ligt echter op andere factoren, namelijk de vraag naar en het aanbod van politieke kandidaten uit bepaalde sociale groepen. Enerzijds wordt beweerd dat de ondervertegenwoordiging van bepaalde sociale groepen veroorzaakt wordt door *gatekeepers* die tegen hen discrimineren (e.g. Niven, 2006). Anderzijds stellen sommigen dat deze ondervertegenwoordiging het gevolg is van een gebrek aan potentiële kandidaten (e.g. Norris & Franklin, 1997). Hoewel een definitieve verklaring nog uitblijft, kwamen Jeanette Ashe en Kennedy Stewart (2011) onlangs met

een nieuwe en uitgebreide benadering tot de conclusie dat ondervertegenwoordiging te wijten is aan discriminatie aan de vraagkant van de kandidaat-selectieprocedure.

In de eerste plaats bekijken Ashe en Stewart zowel de vraag- als de aanbodkant. Bovendien gaan ze verschillende mogelijke oorzaken na van de ondervertegenwoordiging van achtergestelde groepen, zoals discriminatie door *gate-keepers* in politieke partijen, maar bijvoorbeeld ook of kiezers tijdens het stemmen discrimineren tegen bepaalde kandidaten en of kandidaten van minderheden slechte plaatsen krijgen op een lijst. Ten slotte stellen ze dat voor de aanbodkant beter gewerkt kan worden met absolute cijfers, terwijl bij de vraagkant eerder proporties van toepassing zijn. Een achtergestelde groep met slechts 1% van het lidmaatschap van een politieke partij kan meer dan genoeg aspirant kandidaten hebben om bijvoorbeeld 50 lijstplaatsen ingevuld te krijgen. Als echter blijkt dat een minderheidsgroep van 20% van de bevolking en 20% van de aspirant kandidaten slechts 10% van de plaatsen krijgt, is er sprake van discriminatie aan de vraagkant.

Hoewel onderzoek naar de selectie van politieke kandidaten zich vooral focust op het descriptieve aspect van vertegenwoordiging, is het ook mogelijk dat in dit deel van het democratisch proces discriminatie aanwezig is ten aanzien van kandidaten omwille van de substantiële vertegenwoordiging waarvoor ze zouden kunnen zorgen in het parlement, mochten ze verkozen worden.

2.3.6. Politicus als 'waardenneutraal' beroep?

Een parlementair mandaat zou in principe een 'waardenneutraal' beroep moeten zijn. Het bevat echter de kenmerken van een hogere sociale klasse. Een arbeider die verkozen wordt komt immers terecht in andere sociale netwerken en heeft een hoger dan gemiddeld inkomen (Wauters, 2010a). Dit kan ertoe leiden dat dergelijke volksvertegenwoordigers andere opinies en preferenties ontwikkelen.

Dit onderzoek focust zich op substantiële vertegenwoordiging en dit probleem werpt zich enkel op bij de situatie waarin een individu descriptief behorend tot een lagere sociale klasse, door middel van verkiezingen terecht komt in een hogere sociale klasse. Bij

kandidaten die reeds tot een hogere sociale klasse behoren, is geen – of slechts in zeer beperkte mate – sprake van klassenmobiliteit.

Tegen het argument dat de plotse klassenmobiliteit leidt tot een verandering in attitudes wordt ingebracht dat “[l]ife experiences acquired in previous social classes remain relevant: the consciousness and expertise necessary for defining and defending a group’s interest are not all lost of a sudden when someone becomes an MP (Celis en Wauters in Wauters, 2010a, p. 187). Daarnaast is deze discussie relevant wanneer een substantieel deel van de parlementsleden uit een lagere sociale klasse komt. Onderzoek heeft echter aangetoond dat de aanwezigheid van individuen uit de lagere sociale klassen in het Federaal Parlement zeer laag is en altijd zeer laag is geweest (Wauters, 2010a; zie ook 2.4.6.).

2.4. België als ‘critical case’ inzake vertegenwoordiging

Een aanzienlijk deel van de literatuur omtrent ongelijkheid in vertegenwoordiging of responsiviteit heeft betrekking op de Verenigde Staten (Gilens, 2005, 2009; Rigby & Wright, 2011; Ura & Ellis, 2008; Winters & Page, 2009; Wlezien & Soroka, 2011). De Amerikaanse context is in vele aspecten echter zeer verschillend van de Belgische. Deze verschillen maken dat men kan verwachten dat België een politiek systeem heeft dat gekenmerkt wordt door een zeer lage graad van politieke ongelijkheid. In dit onderdeel worden elk van deze factoren besproken. Dit zal dan ook de basis vormen voor de hypotheseformulering in hoofdstuk drie.

2.4.1. Politieke rekrutering

In de Verenigde Staten worden politieke kandidaten geselecteerd aan de hand van *primaries*. Deze werden ingevoerd om manipulatie van presidentsverkiezingen door partijelites tegen te gaan (Pennings & Hazan, 2001). Dat West-Europese partijen weinig geneigd zijn hun controle op het kandidaat selectieproces op te geven, suggereert dat dit aspect ongelijkheid in vertegenwoordiging kan veroorzaken. Mochten partijelites systematisch kandidaten uit bepaalde sociale groepen (of kandidaten die de belangen van bepaalde sociale groepen verdedigen) verhinderen om op te komen tijdens verkiezin-

gen, dan kan dit zware gevolgen hebben voor het representatief karakter van politieke instituties.

De controle van de partijtop op de selectie van kandidaten is in de loop der jaren nog groter geworden. In 2002 werd de kieswetgeving in België gewijzigd zodat men niet meer werkte met arrondissementele kieskringen, maar met grotere, provinciale kieskringen. Hoewel partijen vaak gezien worden als actoren die hun macht willen vergroten (e.g. het aantal zetels in het parlement in hun bezit uitbreiden), stelt Jean-Benoit Pilet (2007) vast dat deze hervorming geen wijzigingen aanbracht aan de machtsverhoudingen tussen partijen.

Wel had het gevolgen voor de machtsbalans tussen het nationale partijbestuur en de lokale partijafdelingen. Door het samenvoegen van arrondissementele kieskringen tot provinciale kieskringen, werd de selectieprocedure van kandidaten per definitie naar een hoger politiek niveau getild. Daarnaast zijn politieke kandidaten door de grote kiesdistricten afhankelijker van middelen ter beschikking gesteld door hun partij. Dit verkleint hun autonomie en doet de macht van het nationale partijbestuur toenemen.

Uit het voorgaande kunnen we afleiden dat de invloed van de partijelite op de selectie van politieke kandidaten niet is afgenomen. Integendeel, we hebben alle reden om aan te nemen dat hun rol als *gatekeeper* nog groter is geworden in België¹. De vraag blijft echter of deze toegenomen invloed een positief dan wel negatief effect heeft op de kwaliteit van vertegenwoordiging. Onderzoek van Lieven De Winter (1988) suggereert dat dit niet zo hoeft te zijn. Hij kwam tot de conclusie dat partijelites inderdaad vaak intervenieren in de samenstelling van verkiezingslijsten in België, maar dat deze tussenkomst resulteert in meer gebalanceerde kandidaatslijsten: “Party leaders strive to compose lists that will not alienate [...] interest groups and their followers [e.g. vakbonden, de

¹ De toenemende personalisering in de politiek vermindert de macht van de partijtop, doordat bepaalde ‘BV-kandidaten’ *incontournable* zijn bij het samenstellen van kandidaat-lijsten. Men kan echter uitgaan van een zekere wisselwerking tussen kandidaat en partij. Enerzijds zal een populaire kandidaat (die vermoedelijk veel stemmen trekt) een politieke partij kiezen die bij zijn gedachtegoed aansluit en anderzijds zal een politieke partij geen kandidaat op een lijst zetten wanneer deze een ideologisch andere visie uitdraagt. Populaire individuen hebben misschien wat meer speelruimte, maar hun vrijheid is niet onbegrensd.

middenstand, etc.]... Party members voting ... are not likely to produce such balanced lists" (De Winter, 1988, p. 27).

Daarnaast betekent de invoering van provinciale kieskringen dat de kieskringgrootte per definitie toeneemt. Dit zou eveneens de kans doen toenemen dat partijen lijsten opstellen met kandidaten die qua opinies meerdere sociale groepen aanspreken. De reden hiervoor is dat in kleine kieskringen, met een 'kortere' lijst, partijen niet bij machte zijn om kandidaten uit verschillende sociale groepen (of kandidaten die op vlak van beleidsvoorkeuren bepaalde sociale groepen aantrekken) elk een plaats te geven (Mitchell, 2000). Het lokale partijniveau zou hierdoor vooral kandidaten selecteren op basis van de kans dat ze verkozen worden (*ibid.*).

Dit suggereert dat de Belgische elite bij politieke rekrutering een pacificatielogica toepassen, waarbij gestreefd wordt naar een egalitaire vertegenwoordiging van de verschillende, georganiseerde sociale groepen. De functie van politieke partijen als *gatekeepers* zorgt – tegen enige verwachting in – voor een betere representatie. Dat hun invloed op het rekruteringsproces is toegenomen – en bijgevolg hun vermogen om een balans tot stand te brengen bij de samenstelling van kieslijsten – maakt het des te waarschijnlijker dat de kwaliteit van vertegenwoordiging er in ieder geval niet slechter op is geworden.

2.4.2. Proportioneel kiesstelsel en meerlagig bestuur

Paul Mitchell (2000) stelt dat kiezers beter in staat zijn vertegenwoordigers te straffen (of te belonen) als er meer kandidaten zijn tijdens verkiezingen. Dit maakt de kans op '*agency loss*' kleiner in het proportionele kiesstelsel. Daarnaast zorgen dergelijke systemen voor een grotere mate van responsiviteit (Hobolt & Klemmensen, 2005) of opiniecongruentie (Golder & Stramski, 2010) tussen burger en parlement vanwege de grotere keuzemogelijkheden voor de kiezer.

De mate waarin de kiezer in staat is om hun vertegenwoordigers ter verantwoording te roepen, hangt echter ook af van de duidelijkheid van verantwoordelijkheid. Powell en Whitten (1993) hebben daarvoor een index opgesteld – *the clarity of responsibility index*. Van hun oorspronkelijke reeks factoren die erin worden geïdentificeerd, lijkt slechts één van toepassing in België: de aanwezigheid van coalitieregeringen. Deze maken het voor

de kiezer moeilijker om uit te maken wie nu precies verantwoordelijk is voor een bepaalde beleidsmaatregel. Er is echter nog een ander kenmerk van het Belgisch politiek systeem dat deze duidelijkheid van verantwoordelijkheid kan doen vervagen: meerlagig bestuur.

Zowel de evolutie van België naar een federale staat (met een dubbele federale structuur), als de uitbouw van de Europese Unie maken dat verschillende bevoegdheden uitgeoefend worden op meerdere beleidsniveaus. Dit maakt het voor de gemiddelde kiezer steeds moeilijker om uit te maken waar een bepaald beleid vandaan komt. Hoewel comparatief onderzoek nodig is om na te gaan hoe de kwaliteit van vertegenwoordiging varieert afhankelijk van het proportioneel gehalte van een kiesstelsel en de duidelijkheid van verantwoordelijkheid van een politiek systeem, kunnen we nu stellen dat het kiesstelsel in België de kwaliteit van vertegenwoordiging van alle sociale groepen ten goede zal komen, maar dat de onduidelijkheid van verantwoordelijkheid dit deels neutraliseert.

2.4.3. Partijfinanciering

In hun artikel *Explaining the Evolution of the Party Finance Regime in Belgium* geven Karolien Weekers, Bart Maddens en Jo Noppe (2009) een zeer goed overzicht van de geschiedenis van de partijfinanciering in België. Sinds de jaren '70 van de vorige eeuw kregen alle erkende politieke partijen in België toelagen voor hun parlementaire groep. Deze bestond uit een vast bedrag en een variabel bedrag afhankelijk van het aantal vertegenwoordigers. Daar bovenop ontvingen partijen subsidies van zowel de federale als de regionale overheid vanaf 1989.

Tot de jaren '90 van de vorige eeuw was er echter geen beperking op de private giften die partijen in ontvangst mochten nemen. Dit veranderde in 1990, toen giften van bedrijven verboden werden. Sindsdien mogen alleen 'natuurlijke' personen geld overmaken aan partijen. Voor natuurlijke personen die namens een organisatie handelen met of zonder rechtspersoon (dus ook vakbonden) is dit niet toegestaan.

De rol van partijfinanciering op de kwaliteit van een democratie is echter nog een onderwerp van discussie. Jon Pierre, Lars Svåsand en Anders Widfeldt (2000) identificeren

twee argumenten – één pro en één contra – die van belang zijn voor deze uiteenzetting. Het argument contra beweert dat er door partijsubsidiëring geen interesse meer is bij partijen voor het behouden en uitbreiden van hun ledenbestand. In de huidige discussie zou dit betekenen dat partijen er minder belang bij hebben diegene te betrekken in de politiek (door hen aan te zetten lid te worden) die van zichzelf minder geneigd zijn te participeren – i.e. de lagere sociale klassen.

Een tweede argument tegen partijsubsidies wordt gegeven door Katz en Mair (1995). Zij stellen dat deze subsidies nieuwe partijen verhinderen succesvol op te komen tijdens verkiezingen en daardoor het status quo bevoordelen. Het bevriezen van de partijcompetitie heeft negatieve gevolgen voor vertegenwoordiging vermits nieuwe opinies/visies - vertegenwoordigd door een nieuwe partij – geen toegang krijgen tot het parlement.

Deze twee contra-argumenten worden niet bevestigd. Pierre et al. (2000) concluderen immers op basis van comparatief onderzoek in Europa dat er geen relatie gevonden kan worden tussen de ledenaantallen van partijen en de invoering van partijsubsidies. Partijen rekruteren blijkbaar leden om meer dan alleen hun bijdrage aan de partijkas. Daarnaast tonen Kitschelt (2000) en Scarrow (2006) aan dat partijsubsidies geen negatief effect hebben op de intredingmogelijkheden van nieuwe politieke partijen in het parlement in Europese democratieën.

Het argument pro partijsubsidiëring stelt dat private donaties er toe leiden dat de groepen in de samenleving die over de grootste middelen beschikken, disproportioneel veel invloed krijgen in de politiek. Voor de Verenigde Staten werd dit reeds vastgesteld. Financiële bijdragen van het bedrijfsleven doen donaties van andere bronnen zelfs verbleken (Manza & Brooks, 2008). Men kan dus met redelijke zekerheid zeggen dat het argument pro financiering voortvloeit uit een terechte bezorgdheid.

Hieruit kunnen we concluderen dat de subsidiëring van politieke partijen bijdraagt tot de gelijkere vertegenwoordiging van alle sociale groepen. De aanwezige economische ongelijkheden in de Belgische samenleving zullen zich niet vertalen in ongelijke vertegenwoordiging omdat de hogere sociale klassen nagenoeg geen mogelijkheid hebben om door financiële bijdragen greep te krijgen op politieke partijen en hun kandidaten. Het

ledenaantal lijdt hier niet onder. Partijen blijven rekruteren en dalen in het ledenbestand van partijen zijn te wijten aan andere factoren. De angsten die bestaan voor partij-subsidiëring zijn met andere woorden volledig ongegrond.

2.4.4. De opkomstplicht

Sinds 1893 – met de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht – werd in België de opkomstplicht ingevoerd, en zelfs vastgelegd in de grondwet. Hierdoor bedraagt de opkomst in België vaak meer dan 90% (Lijphart, 1997). Het staat bijna buiten kijf dat opkomstplicht de vertegenwoordiging van socio-economisch zwakkere groepen ten goede komt (*ibid.*). Zoals eerder aangegeven zijn de afwezigen tijdens verkiezingen vaak diegenen met een lager opleidingsniveau en inkomen, i.e. individuen die behoren tot een lagere sociale klasse.

Toch wordt er soms beweerd dat opkomstplicht de vertegenwoordiging van de belangen van achtergestelde groepen niet verbetert. Peter Selb en Romain Lachat (2009) o.a. stellen dat de maatregel minder gemotiveerde en geïnformeerde burgers naar het stembokje dwingt. Deze zullen hierdoor een stem uitbrengen die niet in overeenstemming is met hun beleidspreferenties. Deze conclusie werd getrokken op basis van een analyse van de Belgian Election Study in 1995. Een recenter onderzoek van Marc Hooghe en Stefaan Walgrave (2010) op basis van kiezersdata uit 2009 bevestigt dit echter niet. Zij komen tot de bevinding dat “kiezers met een laag kennisniveau¹... minder uitgesproken [zijn] in hun voorkeur, maar dat [dit zeker niet betekent] dat ze een willekeurige partij zouden kiezen” (p.153).

Deze conclusie ligt in de lijn van ander onderzoek dat aantoont dat opkomstplicht gepaard gaat met een betere vertegenwoordiging van de belangen van de lagere sociale klassen. Alberto Chong en Mauricio Olivera (2008) stellen immers vast dat opkomstplicht significant negatief gecorreleerd is aan inkomensongelijkheid (gemeten a.d.h.v. de Gini-coëfficiënt), zelfs onder controle van andere variabelen die inkomensongelijkheid

¹ Het kennisniveau werd gemeten a.d.h.v. vijf kennisvragen over de politiek. Dit is niet hetzelfde als opleidingsniveau, maar was er wel significant aan gecorreleerd.

zouden verklaren. Hoewel het uitbrengen van een stem een informatiearme vorm van politieke participatie is (Bovens & Wille, 2010), stelt Lijphart (1997) dat het wegwerken van de ongelijkheid bij de verkiezingsopkomst een belangrijk democratisch tegengewicht kan vormen tegen andere participatievormen die hieraan nog wel onderhevig zijn.

Dit betekent tegelijkertijd dat we voor België gelijkheid mogen verwachten wat betreft de vertegenwoordiging van de belangen van de verschillende sociale klassen in het parlement. Indien lagere sociale klassen verplicht worden te participeren in de vorm van een kiesstem op een kandidaat of partij, zullen ze effectief kandidaten naar het parlement sturen die hen substantieel vertegenwoordigen – in tegenstelling tot wat Selb en Lachat verwachten.

2.4.5. Lobbyen in België

Uit onderzoek is gebleken dat het Federaal Parlement aandacht krijgt van een belangrijk, maar geen extreem aantal lobbyisten, in vergelijking met andere Europese landen (Liebert, 1995; zie tabel 2). Volgens Lieven De Winter is de reden hiervoor dat de belangrijkste socio-economische groepen in België – vakbonden en werkgeversorganisaties – zich eerder richten tot de uitvoerende macht in plaats van tot het parlement, ondanks het feit dat het laatste door een gebrek aan personeel afhankelijk is van informatie uit het sociaal middenveld (De Winter in Liebert, 1995, p. 431).

Daarnaast kan het neo-corporatistisch sociaal overlegmodel in België tot gevolg hebben dat intensief lobbyen minder noodzakelijk of nuttig is voor het bedrijfsleven en vakbonden. In een dergelijk model komen de vertegenwoordigers van vakbonden en werkgevers immers regelmatig samen om akkoorden te sluiten (Lijphart, 1999). Grote lobby-netwerken opzetten teneinde het beleid te kunnen beïnvloeden, is minder belangrijk vermits men er bijna per definitie bij betrokken wordt.

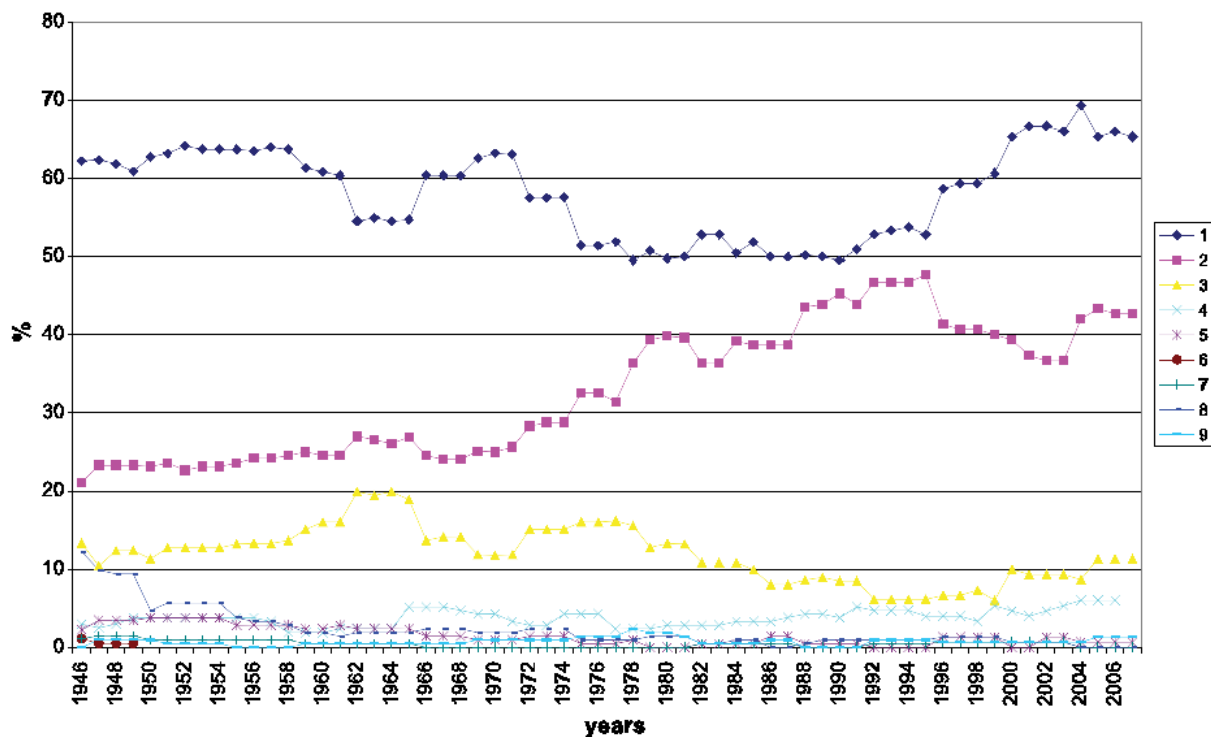
Klein lobbynetwerk	Middelgroot lobbynetwerk	Groot lobbynetwerk
Frankrijk	België	Oostenrijk
Ierland	Denemarken	Finland
Portugal	Griekenland	Duitsland
Spanje	Luxemburg	IJsland
	Noorwegen	Italië
	Zweden	Nederland
	Verenigd Koninkrijk	Zwitserland
		Europese Unie

Tabel 2: Lobbynetwerken in Europa (Bron: Liebert, 1995)

2.4.6. *Power elite* in België

Onderzoek naar de *power elite* wordt veelal gedaan via *power structure research*. Dit houdt zowel een netwerkanalyse van de individuen en organisaties in die deel uitmaken van de machtsstructuur, als een inhoudsanalyse van hun politieke visie, voorkeuren en plannen (Domhoff, 2007). Het steunt ook op vier machtsindicatoren: welke organisatie of sociale klasse bezit de meeste rijkdom?; welke organisatie of sociale klasse is oververtegenwoordigd in het besluitvormingsproces?; welke sociale klasse of organisatie wint in de politieke arena?; en wie wordt gezien als machtig door geïnformeerde waarnemers (*ibid.*).

Dergelijke studies zijn voor België nog niet uitgevoerd, alleszins niet recentelijk. Wel heeft Bram Wauters (2010a) nagegaan uit welke sociale klasse parlementsleden in België komen sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog tot 2007. Hij doet hierbij, net zoals deze thesis, beroep op de conceptuele basis van het EGP-klassenschema. Hij komt tot de bevinding dat de twee hoogste sociale klassen – en daarvan vooral de hoogste sociale klasse – zeer sterk vertegenwoordigd worden in tegenstelling tot de andere klassen (zie figuur 2). Hoewel dit niet volledig het bestaan van een *power elite* in België bevestigt, wijst dit resultaat er op dat het fenomeen niet a priori genegeerd mag worden in onderzoek naar de representatieve kwaliteit van de Belgische democratie.

Figuur 2: Nationale parlementsleden in België volgens sociale klasse (1946-2007) (Bron: Wauters, 2010a)¹

¹ De totale som van de percentages kan meer dan 100 zijn vermits alle uitgeoefende beroepen voorafgaand aan het parlementair mandaat in acht werden genomen. Hierdoor kunnen parlementsleden behoren tot meer dan één sociale klasse. Bram Wauters gebruikt de ESeC operationalisering van het EGP-klassenschema. Hier wordt dieper op in gegaan in de bespreking van de methode.

3. Hypothesen

De bovenstaande literatuurstudie kan als volgt samengevat worden:

Factoren die kunnen aansturen op ongelijkheid in vertegenwoordiging	Situatie in België
Campagnebijdragen	Politieke partijen krijgen subsidies van de overheid. Bijdragen uit andere bronnen zijn sterk beperkt of verboden.
Lobbyen	Lobbyen is sterk gericht op de uitvoerende macht, niet zozeer op het parlement. De overlegstructuur maakt dat zowel vakbonden als werkgevers gegarandeerd vertegenwoordigd worden.
<i>Power elite</i>	De overgrote meerderheid van de volksvertegenwoordigers komt uit de hoogste sociale klassen.
Ongelijkheid in politieke participatie	België kent de opkomstplicht. Dit compenseert voor de ongelijkheid in andere vormen van politieke participatie.
Kandidaat-selectieprocedure	Interventies van de partijtop, de toegenomen centralisering van de selectieprocedure, en het vergroten van de kieskringen maken het waarschijnlijker dat sociale groepen gelijk vertegenwoordigd worden.
Algemene factoren	
Het proportioneel kiesstelsel geeft aanleiding tot een grotere mate van opiniecongruentie tussen de publieke opinie en het parlement.	
Verantwoordelijkheid is minder duidelijk in België door de federale staatsstructuur en het lidmaatschap van de Europese Unie.	
Klassenmobiliteit in het geval van een succesvolle verkiezing is enkel relevant bij kandidaten van een lagere sociale klasse en wordt tegengegaan door nazinderende levenservaringen eigen aan een lagere sociale klassenpositie.	

Een van de vereisten voor ongelijkheid in vertegenwoordiging is de aanwezigheid van divergerende opinies en preferenties bij de verschillende sociale klassen. Mochten deze immers dezelfde zijn, dan zou er per definitie geen verschil zijn in de mate waarin socia-

le klassen worden vertegenwoordigd in het parlement¹. De verwachting hier is dat sociale klassen – omwille van hun verschillende socio-economische positie – uiteenlopende meningen zullen hebben. Hypothese 1 luidt daarom als volgt:

1. Sociale klassen hebben divergerende meningen op politiek relevante thema's.

Wat betreft ongelijkheid in vertegenwoordiging wijst de literatuur op twee mogelijkheden. Enerzijds worden geen enkele van de argumenten tegen de institutionele factoren die in België aansturen op gelijkheid in vertegenwoordiging (partijsubsidies, politieke rekrutering, opkomstplicht) bevestigd in onderzoek². Wat hierbij nog overblijft, is een ongelijkheid in politieke participatie in andere vormen dan stemmen. Anderzijds heeft een recente studie aangetoond dat het moeilijk is parlementsleden te scheiden van de twee hoogste – en dan vooral de hoogste – sociale klasse. Voor de patronen van ongelijkheid in vertegenwoordiging en hun verklaring worden daarom twee hypothesen geformuleerd:

Hypothese twee conform het argument van de ongelijkheid in *politieke participatie*:

- 2a. De kwaliteit van vertegenwoordiging zal op alle beleidsdomeinen hetzelfde patroon vertonen. Globaal gezien zullen alle sociale klassen zeer goed vertegenwoordigd worden in alle beleidsdomeinen, maar hoe hoger de sociale klasse, hoe beter de politieke vertegenwoordiging.
 - I. Er zijn significante verschillen tussen de sociale klassen wat betreft politieke participatie.
 - II. Parlementsleden hebben niet méér contact met vakbonden dan dat ze contact hebben met werkgeversorganisaties.

¹ Bram Wauters (2011) heeft aangetoond dat sociale klassen significant verschillende opinies hebben op basis van de PartiRep voter survey. Hij ontwikkelde sociale klassen op basis van de beperkte beroepsdata die erin aanwezig waren. Bij een validatie van zijn resultaten met het klassenschema dat in deze thesis gebruikt zal worden (zie hoofdstuk vier), kwamen we tot de bevinding dat de proporties van de sociale klassen zeer sterk verschilde (zie bijlage 8.1.). Om die reden wordt de analyse opnieuw uitgevoerd.

²Tegen de argumenten over het Belgisch kiesstelsel en politieke structuur werden in de literatuur geen echte stellingen opgeworpen. Het neo-corporatistisch sociaal overlegmodel in België doet afbreuk aan de mogelijkheid dat lobbyen zorgt voor minder goede politieke vertegenwoordiging, maar dit is nog niet bevestigd in de literatuur.

Hypothese twee conform het argument van de *power elite*:

2b. De kwaliteit van vertegenwoordiging is zeer hoog op alle beleidsdomeinen behalve het economische. Hier worden de hogere sociale klassen veel beter vertegenwoordigd.

Bij de eerste verklarende hypothese (2a) wordt er vanuit gegaan dat een (descriptieve) oververtegenwoordiging van hogere klassen veroorzaakt wordt door een gebrek aan aanbod van kandidaten uit lagere sociale klassen. Hoewel het moeilijk is na te gaan of partijen discrimineren tegen bepaalde sociale groepen, is dit weinig waarschijnlijk gezien de evolutie naar 'catch-all-parties', die niet langer gebonden zijn aan één sociale groep (Wauters, 2010a). Gecombineerd met het feit dat er in België opkomstplicht is – en dat er bijgevolg geen participatiebias is bij verkiezingen – is het meer dan waarschijnlijk dat partijen het zich niet kunnen veroorloven te discrimineren tegen een bepaalde sociale groep bij de samenstelling van hun kieslijsten.

De algemene factoren vereisen een comparatief onderzoeksdesign en zullen niet opgenomen worden in de analyses. Ze dragen hier enkel bij tot de algemene verwachtingen over de kwaliteit van vertegenwoordiging in België. Het proportioneel kiesstelsel verbetert de kwaliteit van vertegenwoordiging, maar dit wordt deels geneutraliseerd door de vage duidelijkheid van verantwoordelijkheid. Het is daarnaast plausibel dat die laatste factor vooral een rol zal spelen bij die groepen die het minst participeren en dus de politiek minder goed kennen.

Dit verandert echter niets aan de hypothesen: (1) vertegenwoordiging is voor alle sociale klassen goed, maar beter voor de hogere sociale klassen, en de verschillen worden veroorzaakt door ongelijkheid in politieke participatie (in andere vormen dan gaan stemmen), of (2) de Belgische politiek wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een *power elite*. De mogelijkheid dat kandidaten uit een lagere sociale klasse andere preferenties ontwikkelen, wordt als beperkt waarschijnlijk beschouwd. Zelfs al zouden we hiervan uitgaan, dan doet dit nog geen afbreuk aan de stelling dat België een *critical case* is inzake vertegenwoordiging. Dit is immers een probleem waarmee elke representatieve democratie geconfronteerd wordt.

4. Methode

4.1. Het meten van politieke congruentie

Golder en Stramski (2010) onderscheiden in een invloedrijk artikel vier manieren waarop onderzoek het concept vertegenwoordiging kan benaderen, elk afhankelijk van de wijze waarop men burgers en vertegenwoordigers beschouwt – één vertegenwoordiger/burger versus vele vertegenwoordigers/burgers (zie tabel 3).

Conceptualisering	Visie principaal	Visie agent
<i>One-to-One</i> conceptualisering	Één principaal	Één agent
<i>Many-to-One</i> conceptualisering	Vele principalen	Één agent
<i>One-to-Many</i> conceptualisering	Één principaal	Vele agenten
<i>Many-to-Many</i> conceptualisering	Vele principalen	Vele agenten

Tabel 3: Typologie van conceptualisering van vertegenwoordiging

Een *One-to-One* conceptualisering is volgens Golder en Stramski weinig zinvol vermits men nagenoeg altijd een situatie aantreft waarbij een parlementslid meerdere burgers moet vertegenwoordigen. Een *One-to-Many* conceptualisering is enkel bruikbaar in zeer specifieke gevallen (de auteurs geven zelf het voorbeeld van de mate waarin een kabinet de preferenties van een president vertegenwoordigt).

De meest voorkomende conceptualisering in de literatuur is die van vele burgers en één vertegenwoordiger – de *Many-to-One* conceptualisering. Hierbij gaat men na hoe een bepaalde verdeling van preferenties bij burgers zich verhoudt tot één enkele vertegenwoordiger (e.g. Blais & Bodet, 2006). Deze benadering is vooral geschikt indien men wil nagaan hoe congruent een regering is ten aanzien van haar onderdanen, vermits een regering vaak moet spreken met één stem, of wanneer men werkt met *single-member districts*.

De *Many-to-Many* conceptualisering is door Golder en Stramski zelf toegevoegd en kan daarom nog niet verwacht worden courant te zijn in de literatuur (voor toch een recent voorbeeld, zie Andeweg, 2011). In dit geval is men eerder geïnteresseerd in de vraag of een parlement *in zijn geheel* de preferenties van de burgers weerspiegelt.

4.2. De gekozen methode

4.2.1. De *Many-to-Many* conceptualisering

“[The *Many-to-Many* conceptualization] captures a long tradition in democratic theory emphasizing the ideal of having a legislature that accurately reflects the ideological preferences of the citizenry as a whole.”

(Golder & Stramski, 2010, p. 91)

Met deze studie kiezen we voor de *Many-to-Many* conceptualisering. De reden hiervoor is dat een *Many-to-One* conceptualisering een inherent reductionistisch karakter heeft. In het meest extreme geval wordt de mediaanpositie van de kiezers vergeleken met de mediaanpositie van het wetgevend orgaan. In slechts enkele gevallen is het gepast om een centrummaatstaf te hanteren voor de opinies van politieke elites (e.g. wanneer deze verplicht zijn te spreken met één stem). In het geval van politieke partijen verantwoordt men deze benadering vaak met het argument van de partijdiscipline die politieke partijen doet handelen als een unitaire actor (Andeweg & Thomassen, 2011). Partijdiscipline is echter een empirische vraag, en mag daarom niet fungeren als een axioma in onderzoek naar de relatie tussen burger en politiek (Andeweg, 2011).

Daarnaast kan men stellen dat alle partijen, in hun streven naar een maximaal aantal kiezers, verschillende kandidaten het veld in zullen sturen – in een politiek systeem zonder *primaries* – die verschillende kiezerssegmenten aanspreken (i.e. de evolutie naar *catch-all-parties*). Een dergelijke strategie kan leiden tot matige verschillen in beleidspreferenties tussen de parlementsleden van eenzelfde partij. Deze mogelijkheid wordt niet in acht genomen in een reductionistische operationalisering.

Gelijkaardige argumenten kunnen opgeworpen worden tegen het terugbrengen van de verscheidenheid van opinies bij burgers tot één beleidspositie. Dit maakt een abstractie van de diversiteit aan visies die terug te vinden zijn bij de bevolking. De enige manier om de waaier aan opinies in de sociale realiteit – zowel bij de bevolking als bij de politieke elite – eer aan te doen, is door ze allemaal in rekening te brengen met een *Many-to-Many* conceptualisering van de link tussen burger en vertegenwoordiger.

4.2.2. De operationalisering van de *Many-to-Many* relatie tussen burger en parlement

Golder en Stramski (2010) gebruiken de volgende formule wanneer ze de ideologische congruentie willen meten tussen de burgers en hun vertegenwoordigers als één geheel:

$$\text{Incongruentie} = \sqrt{\sum_{i=1}^k (F_i^* \text{bevolking} - F_i^* \text{volksvertegenwoordigers})^2} \quad (1)$$

Hierbij wordt voor elke categorie van een opiniemeting de absolute waarde genomen van het verschil tussen de relatieve cumulatieve frequenties (F^*) van de bevolking en de volksvertegenwoordigers¹. Men neemt de absolute waarde van het verschil om te vermijden dat positieve en negatieve scores elkaar zouden opheffen. Neem het onderstaande voorbeeld (tabel 4). Als men de formule volgt, verkrijgt men als uitkomst 1,35.

	Helemaal oneens	oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Vertegenwoordigers	0,10	0,20	0,40	0,70	1,00
Bevolking	0,40	0,70	0,80	0,85	1,00

Tabel 4: Cumulatieve opinieverdeling bevolking – vertegenwoordigers

Uit dit voorbeeld wordt meteen een probleem duidelijk. De uitkomst is immers moeilijk uit te leggen. Het heeft geen substantiële interpretatie, maar hoge waarden wijzen wel op een sterke incongruentie en visa versa. De vraag blijft of 1,35 hoog is of niet. Om dit te bepalen moet men kijken naar de maximale waarde die formule 1 zou aannemen. Die is in dit geval 4. In een dergelijk situatie bevindt de totale populatie zich op één uiterste van de opiniemaatstaf en de vertegenwoordigers op het andere uiterste (zie tabel 5).

	Helemaal oneens	oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Vertegenwoordigers	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
Bevolking	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Tabel 5: Extreme cumulatieve opinieverdeling bevolking – vertegenwoordigers

¹ 'k' staat in de formule voor een categorie in de opiniemaatstaf, bijv. 'volledig oneens' in een likertschaal.

De maximale waarde is echter afhankelijk van de aard van de opiniemaatstaf. In het bovenstaand voorbeeld bekomt men een 4 als hoogste score omdat men werkt met een Likertschaal met vijf categorieën. Dit bemoeilijkt de interpretatie en vergelijking tussen verschillende opiniemetingen (e.g. met een 10-punten links-rechts schaal). Om die reden normeren we de formule van Golder en Stramski zodat deze stevast een waarde tussen 0 en 1 aanneemt:

$$\text{Incongruentie} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^k (F_i^* \text{bevolking} - F_i^* \text{volksvertegenwoordigers})^2}}{k-1} \quad (2)$$

Zoals in de inleiding werd gesteld, wordt de bevolking niet in zijn geheel beschouwd, maar gezien als bestaande uit verschillende sociale klassen. Op het eerste zicht lijkt dit weinig te veranderen aan de formule. F_i^* bevolking wordt vervangen door F_i^* sociale klasse:

$$\text{Incongruentie} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^k (F_i^* \text{sociale klasse} - F_i^* \text{volksvertegenwoordigers})^2}}{k-1} \quad (3)$$

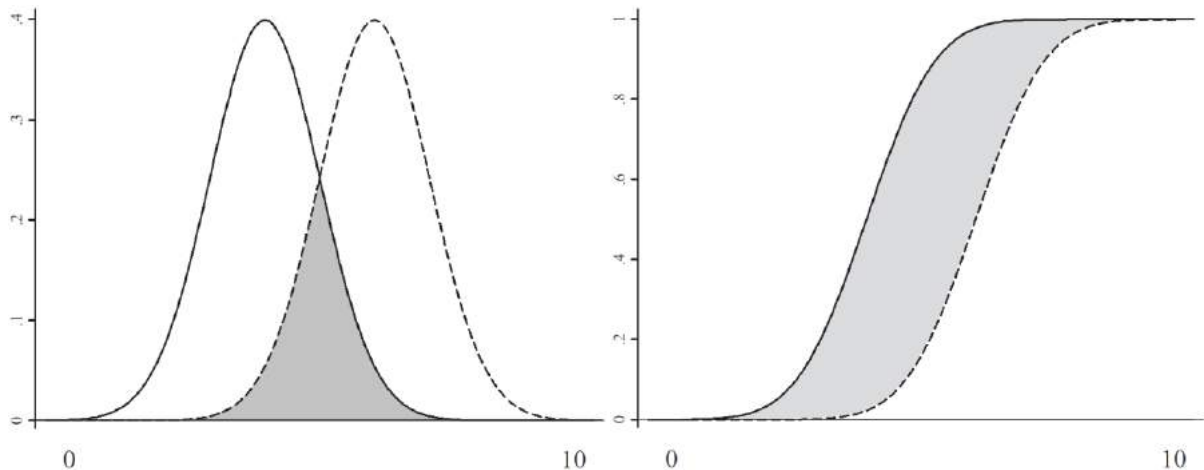
Dit brengt echter een volgend probleem met zich mee. Formule 3 gaat er immers van uit dat alle sociale groepen even groot zijn. Het is daarom mogelijk dat groep A en groep B een even hoge congruentiescore krijgen, hoewel de ene groep vele groter is dan de andere. Om die reden wordt in formule 4 de congruentiescore voor elke klasse gewogen met de grootte van de sociale klasse ten aanzien van de totale populatie:

$$\text{Incongruentie} = \left[\frac{\sqrt{\sum_{i=1}^k (F_i^* \text{sociale klasse} - F_i^* \text{volksvertegenwoordigers})^2}}{k-1} \right] \times (1 + p_{\text{sociale klasse}}) \quad (4)$$

Het nadeel is dat de formule nu geen maximale waarde heeft van 1, en dus makkelijk te interpreteren valt. Daarom zullen in de presentatie van de analyses zowel de ongewogen als de gewogen scores gegeven worden. De eerste dient dan om de vertegenwoordigingskwaliteit van een sociale klasse te achterhalen (op één opinie-item), terwijl de tweede score vergelijking tussen sociale klassen mogelijk maakt.

4.2.3. Cumulatieve versus niet-cumulatieve relatieve frequenties

Rudy Andeweg (2011) past in zijn onderzoek de formule van Golder en Stramski (2010) aan en gebruikt niet-cumulatieve relatieve frequenties (zie figuur 3). Hierbij verkrijgt men een 'overlappingsmaat' in plaats van een indicator voor ideologische afstand.

Figuur 3: Politieke congruentie meten a.d.h.v. cumulatieve en niet-cumulatieve frequenties (Bron: Golder & Stramski, 2010)

Het probleem bij deze benadering is dat de formule een maximale waarde bereikt wanneer er geen overlapping is tussen de frequentieverdelingen. Men kan op die manier echter geen onderscheid meer maken tussen vormen van zeer slechte congruentie. Indien een sociale klasse zich op een extreem uiteinde van het politiek spectrum bevindt, en het parlement op het ander uiteinde, dan neemt de formule eenzelfde waarde aan als in de situatie waarbij een sociale groep bijvoorbeeld centrumrechts is, en het hele parlement centrumlinks. Het spreekt echter voor zich dat de ideologische afstand in het tweede geval vele kleiner is.

Hoewel men kan beweren dat dergelijke voorbeelden waarschijnlijk niet zullen voorkomen (Andeweg, 2011), kiezen we toch voor de benadering die werkt met cumulatieve frequenties. Het is immers niet aan te raden om een maatstaf te ontwikkelen voor een fenomeen in de sociale realiteit waarbij men reeds uitspraken doet over het fenomeen alvorens het te meten.

4.3. Van EGP naar ESeC

Voor de operationalisering van de sociale klassen gebruiken we het European Socio-economic Classification (ESeC) schema. Deze is in essentie een update van het EGP-schema (Bihagen, Nermo, & Erikson, 2010). Het ESeC-schema heeft dezelfde theoretische basis, maar is beter gevalideerd en laat vergelijking tussen verschillende studies toe (Harrison & Rose, 2006). De voornaamste aanpassing is dat categorie IVabc van het EGP-schema (Small proprietors and employers and self-employed workers) wordt opgesplitst. Men maakt een onderscheid tussen grote en kleine werkgevers en tussen professionele en niet-professionele kleine werkgevers/zelfstandigen (Rose e.a., 2010). Grote werkgevers voegt men bij de eerste klasse omdat zij ook in zekere mate managersfuncties uitoefenen, terwijl professionele en niet-professionele kleine werkgevers/zelfstandigen respectievelijk klasse 5 en 4 uitmaken (*ibid.*).

Hoewel ESeC begint met 9 verschillende klassen, kan men dit ook terugbrengen naar een 7-, 6-, 5-, en 3-klassenmodel. Welke wordt gekozen hangt af van de onderzoeker zelf (Rose e.a., 2010). Werklozen worden ingedeeld op basis van hun laatst uitgeoefend beroep. Studenten en diegenen die nooit gewerkt hebben, worden geplaatst in hun huishoudelijke sociale klasse.

Om kleine aantallen in bepaalde klassencategorieën te vermijden, werd geopteerd voor een 7-klassenmodel. Hierbij worden, vertrekkende van het 9-klassenmodel, klasse 3 en 6 tot de '*intermediate employee*' klasse samengevoegd, en klasse 4 en 5 tot de '*small employers and self-employed*'. De overige klassen blijven ongewijzigd. Deze samenvoeging van sociale klassen is gebaseerd op het clusteringschema van het ESeC consortium¹.

De keuze voor een gedetailleerd klassenschema is ook wijten aan het feit dat de benadering nieuw is. Het is een van de eerste keren dat het gebruikt wordt in onderzoek naar ongelijkheid in vertegenwoordiging. Daarom lijkt het ons aangeraden om rekening te houden met de mogelijkheid dat andere sociale klassen dan de laagste sociale klasse

¹ <https://www.iser.essex.ac.uk/archives/esec>

minder goed vertegenwoordigd worden. Dergelijke zaken zouden echter onopgemerkt gaan bij een aggregatie tot bijvoorbeeld drie sociale klassen.

4.3.1. Vergelijking tussen EGP en ESeC

In een vergelijking tussen EGP en ESeC komen Bihagen et al. (2010) tot de conclusie dat er grote gelijkenissen zijn tussen de twee schema's (zie tabel 6). Dit was omwille van hun gemeenschappelijke theoretische en conceptuele basis enigszins te verwachten. Een eerste verschil dat ze aantreffen, was dat het ESeC schema een grotere proportie variatie verklaart van de levenskansen (kans op armoede, ziekte, etc.), hoewel het verschil niet groot is.

Ten tweede bleek EGP klasse V (lower-grade technicians and supervisors of manual workers) in belangrijke mate te verschillen van ESeC klasse 6 (lower supervisory and technician occupations). Het algoritme dat gebruikt wordt door EGP is echter te beperkend in de toewijzing van individuen tot die klasse. De ESeC operationalisering sluit hierdoor dichter aan bij de theoretische verwachtingen. Ten slotte stelde men vast dat de hoogste klasse (higher salariat) kleiner was en duidelijker onderscheiden kon worden van de andere klassen.

De ESeC operationalisering van het EGP klassenschema is een meer dan adequaat instrument voor het meten van sociale klassen: "ESeC has good criterion validity, i.e. it is more than an adequate measure of employment relations... [C]onstruct validation studies indicated that ESeC has plausible, instructive and informative relationships with key outcomes of interest in areas as diverse as income, poverty and deprivation, unemployment risks, health disparities and educational inequalities" (Rose & Harrison, 2010, p. 267).

	ESeC Klassenaam	ESeC Beroepsgroepen		EGP	Arbeidsrelatie
1	Higher salariat	Large employers, higher grade professional, administrative and managerial occupations	I (& IVabc)	Professionals, administrators and managers, higher-grade (& large Employers)	Dienstcontract
2	Lower salariat	Lower grade professional, administrative and managerial occupations and higher grade technician and supervisory occupations	II	Professionals, administrators and managers, lower-grade, and higher-grade technicians	
3	Higher-grade white-collar workers	Intermediate occupations	IIIa	Routine nonmanual employees, higher-grade	Gemengd contract
4	Self-employed and small employers (exc. agriculture)	Small employers and self-employed (except agriculture)	IVabc	Small proprietors and employers and self-employed workers	Niet van toepassing
5	Self-employed and small employers (agriculture)	Small employers and self-employed (in agriculture)	IVabc	Small proprietors and employers and self-employed workers	
6	Lower supervisory and technician occupations	Lower supervisory and lower technician occupations	V	Lower-grade technicians and supervisors of manual workers	Gemengd contract
7	Lower services, sales, clerical occupations	Lower clerical, services & sales occupations	IIIb	Routine nonmanual employees, lower-grade	Arbeidscontract
8	Lower technical occupations	Lower technical occupations	VI	Skilled manual workers	
9	Routine occupations	Routine occupations	VIIa & VIIb	Nonskilled manual workers (other than in agriculture) & Agriculture workers	

Tabel 6: Vergelijking tussen ESeC en EGP (Bronnen: Bihagen e.a., 2010; Wirth, Gresch, Müller, Pollak, & Weiss, 2009)

4.4. De data

Voor congruentie- als responsiviteitsonderzoek heeft men zowel gegevens nodig over de politieke elite als over de bevolking. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de data uit de European Social Survey (ESS) en de bevraging van federale parlementsleden in het kader van het PartiRep Project. Vermits elitegegevens alleen voor 2009 beschikbaar zijn, wordt ronde 4 van het ESS gebruikt waarvan de bevraging plaatsvond tussen 2008 en 2009.

4.4.1. Populatiegegevens

Het ESS is een comparatieve bevraging met als doel attitudes en gedrag in kaart te brengen in Europa. Het gebruikt hiervoor een willekeurige steekproef en een van de beste surveymethodes: face-to-face interviews (European Social Survey, 2010). Enkel de bevragingen uit 2009 werden gebruikt, wat de totale grootte van de steekproef brengt op 650.

ESS vragenlijsten bevatten gegevens over het beroep dat de respondent uitvoert en in welk type werkrelatie hij of zij zich bevindt. Op basis van deze variabelen werd het ESeC schema ontwikkeld. De hercodering werd gedaan a.d.h.v. algoritmes aangeboden door ESeC consortium (zie ook Brooks & Svallfors, 2010).

4.4.2. Elitegegevens

In het kader van het PartiRep project werden tussen maart en december 2009 uitnodigingen gestuurd naar alle leden van het Federaal Parlement (Deschouwer et al., 2008). In principe was de survey online in te vullen, maar omdat sommige parlementsleden zich wantrouwig opstelden tegenover de technologie werden ook *face-to-face* interviews gebruikt. Verder werd ook rekening gehouden met de werklast van parlementsleden bij het versturen van uitnodigingen om deel te nemen aan de studie. Hierdoor bereikte het project een *response rate* die vergelijkbaar is met ander internationaal onderzoek. Het totaal aantal parlementsleden in de steekproef bedraagt 70.

4.4.3. De opinie-items

Om incongruentie na te gaan heeft men niet alleen gegevens nodig over de politieke elite en de bevolking, maar daarenboven moeten de opinie-items zo identiek mogelijk zijn. Hoewel de PartiRep MP survey niet opgesteld werd met de opinie-items van het ESS in het achterhoofd, zijn er vier vragen die op vlak van verwoording (bijna) perfect overeenkomen: (1) zelfpositionering op een links-rechts schaal (10 punten), (2) Europese integratie is reeds te ver gevorderd (10 punten), (3) grote inkomensverschillen zijn aanvaardbaar om individuele inzet te belonen (likertschaal), en (4) mensen die de wet overtreden, moeten zwaarder gestraft worden (likertschaal).

Alle drie concrete opinie-items (2, 3, 4) gaan over beleidsissues waarover sociale klassen het grondig oneens kunnen zijn. Deze worden toegevoegd aan de traditionele links-rechts schaal vermits recent onderzoek heeft aangetoond dat deze maatstaf twee dimensies omvat, namelijk een economische en een culturele (Kriesi et al., 2008). De eerste gaat over socio-economische issues en wordt dus goed gevat door het opinie-item over inkomensverschillen. De tweede dimensie bestaat uit drie delen: immigratiebeleid, Europese integratie en individuele autonomie versus gehoorzaamheid aan sociale normen. Twee hiervan worden opgenomen in de vorm van een vraag over de staat van het Europese integratieproces en de preferenties inzake strafmaten.

Het gebruik van opinie-items die peilen naar dieperliggende waarden omzeilt ook het probleem dat *crafted talk* met zich mee kan brengen. Jacobs en Page (2002) geven immers aan dat deze strategie er enkel in slaagt de percepties omtrent concrete beleidsmaatregelen te veranderen, niet de onderliggende waarden van burgers. Vermits de opinie-items geen verwijzing maken naar een specifieke maatregel of een specifiek instituut, zal de kans op beïnvloeding door middel van *crafted talk* minder groot zijn.

5. Analyse

5.1. Sociale klassen in België en hun opinies

Tabel 7 toont de aanwezigheid van sociale klassen in België. De grootste sociale klasse is klasse zeven: *routine occupations*. De kleinste sociale klasse is klasse vier: *small employers and self-employed*. De vraag die eerst beantwoord moet worden is of deze klassen effectief verschillende perspectieven hebben op beleid. Om dit te doen wordt een *one-way anova* design gebruikt met de vier opiniemetingen als afhankelijke variabelen en het zeven-klassenmodel als onafhankelijke variabele (tabel 8).

Sociale Klasse	Proportie in de steekproef (in %)	Foutmarge (in %)
Higher salariat	14,8	2,7
Lower salariat	14,8	2,7
Intermediate employee	18,8	3
Small employers and self-employed	6,5	1,9
Lower services, sales, clerical occupations	14,6	2,7
Lower technical occupations	9,7	2,3
Routine occupations	20,9	3,1

Tabel 7: Sociale klassen in België

De subjectieve zelfpositionering geeft geen aanleiding tot significante verschillen tussen de sociale klassen. Dit resultaat ligt in de lijn van de bevindingen van eerder onderzoek (e.g. Kriesi e.a., 2008). Doordat er zich meer dan één dimensie bevindt achter de links-rechts schaal is het meer dan waarschijnlijk dat deze vraag niet eenduidig werd geïnterpreteerd door de respondenten.

Op de concretere issues zien we echter dat beleidspreferenties substantieel verschillen. Het verschil in opinies bij het item over Europese integratie is zelfs significant op een $p < 0,001$ niveau. Dit kan verklaard worden doordat op het moment dat de vragenlijst werd afgenomen, de eurocrisis reeds begonnen was. Economisch zwakkere groepen zouden hier waarschijnlijk opteren voor minder integratie, vermits zij al vaak de verliezers zijn geweest van globalisering (Van Der Brug & Van Spanje, 2009).

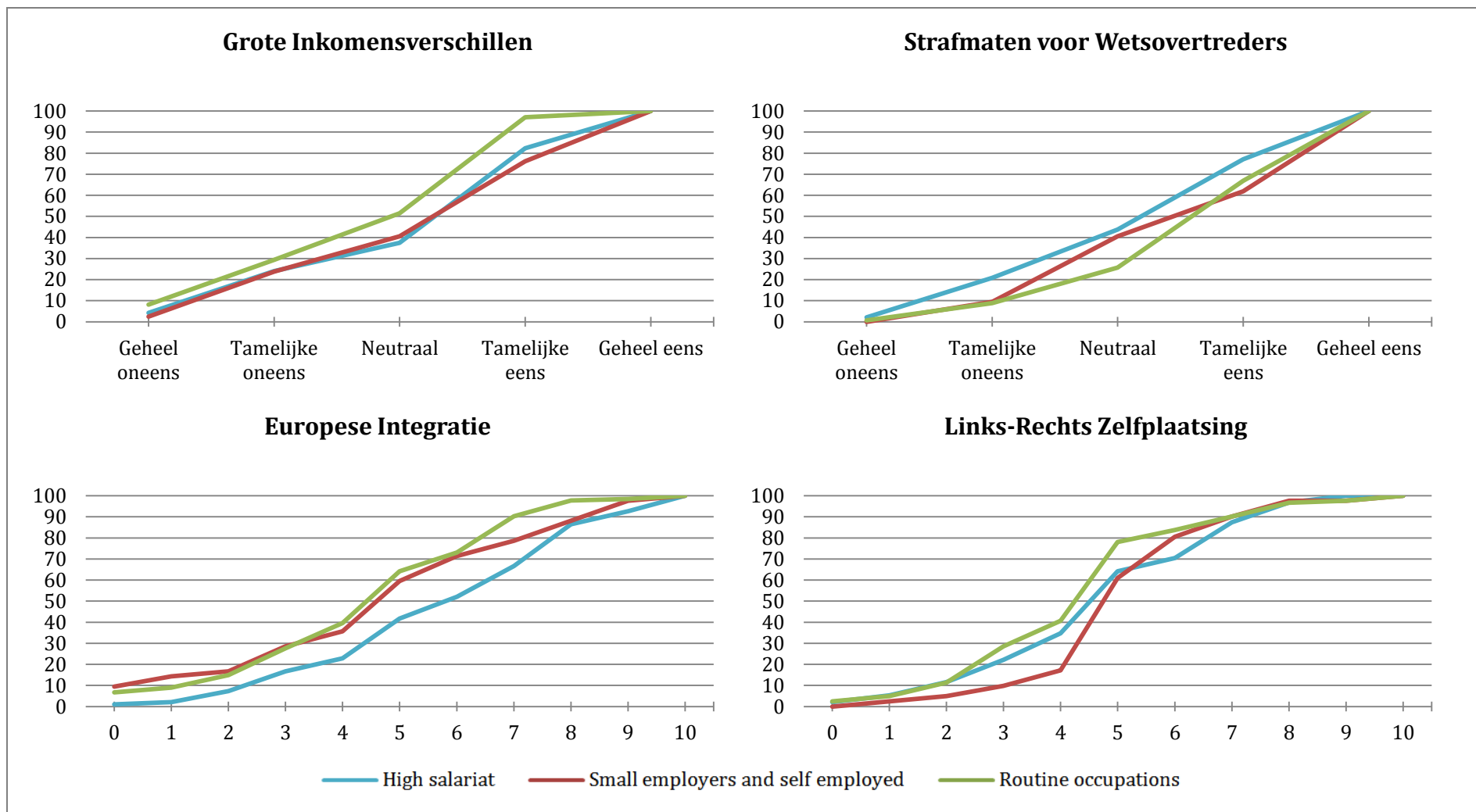
Afhankelijk variabele	F-waarde	Vrijheidsgraden
Links-rechts zelfpositie	1,549NS	6, 610
Europese integratie	3,452***	6, 610
Inkomensverschillen	3,153**	6, 610
Strafmaten voor wetsovertreders	2,805**	6, 610

Tabel 8: Variantieanalyse van politieke preferenties. Onafhankelijke variabele: sociale klasse
 *** $P < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$; NS: niet significant. Levene's test of equality of error variances: Links-rechts zelfpositie $F(6, 610) = 1,415$ ($p > 0,05$); Europese integratie $F(6, 610) = 1,031$ ($p > 0,05$); inkomensverschillen $F(6, 610) = 1,233$ ($p = 0,106$); strafmaten voor wetsovertreders $F(6, 610) = 1,353$ ($p < 0,05$)

Algemeen lijkt hypothese 1 bevestigd. Verschillen in socio-economische positie geeft aanleiding tot divergerende beleidsopinies. Dit betekent ook dat het zinvol is om na te gaan wiens preferenties het best vertegenwoordigd worden in het Federaal Parlement. De resultaten tonen ook het belang aan van het bekijken van opinies van sociale groepen op concrete issues, in plaats van zeer vage en geaggregeerde maatstaven.

Figuur 4 toont de opinieverdelingen voor de vier opinie-items. Hieruit blijkt dat de laagste sociale klasse het over het algemeen meer oneens is met de stelling dat grote inkomensverschillen aanvaardbaar zijn dan kleine werkgevers en zelfstandigen, en grote werkgevers. Wat ook opvalt, is dat die laatste twee klassen een zeer aansluitende preferentieverdeling hebben. De laagste klassen kiezen ook meer voor zwaardere straffen bij wetsovertredingen, terwijl dit bij de hoogste sociale klasse net iets meer dan helft is.

Bij de vraag over de stand van het Europees integratieproject zijn grote verschillen merkbaar tussen de hoogste en de laagste sociale klasse. Kleine werkgevers en zelfstandigen delen opvallend sterk dezelfde visie over de Europese Unie met de *routine occupations*. Beide klassen tonen zich meer sceptisch tegenover het Europees project, in tegenstelling tot het *high salariat*. Bij de subjectieve ideologische positionering zien we dat de laagste sociale klasse zichzelf meer links plaatst dan de anderen, hoewel het verschil met de hoogste sociale klasse vaak niet groot is. Het verschil bleek trouwens eerder niet significant te zijn. Een groot deel van de respondenten in alle klassen ziet zichzelf echter een centrum positie innemen op het ideologisch spectrum.

Figuur 4: Cumulatieve frequentieverdelingen van de opinies van sociale klassen

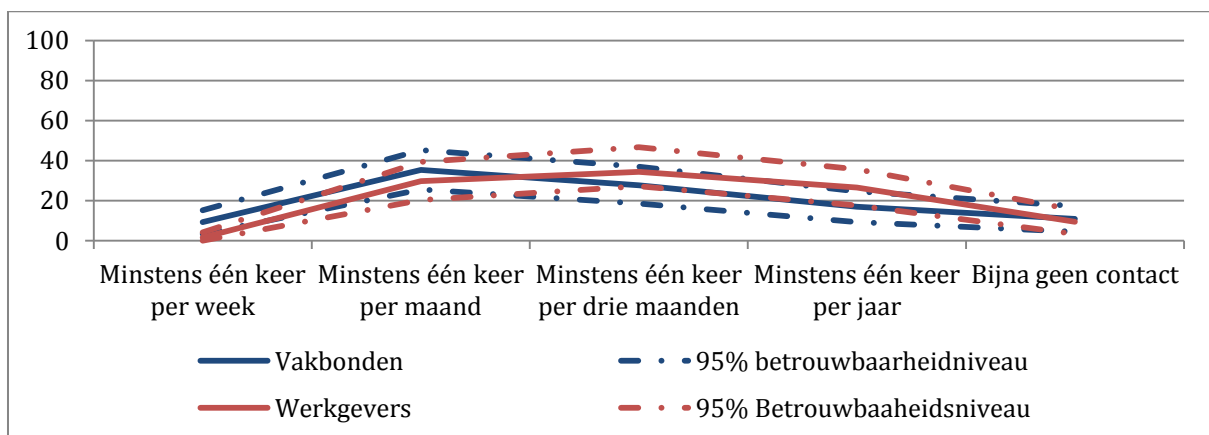
Alleen de cumulatieve frequentieverdelingen van het *high salariat*, de *small employers and self-employed*, en de *routine occupations* worden weergegeven. Alle klassen opnemen zou de figuur onoverzichtelijk maken, en deze drie klassen geven een goed overzicht van de opinieverschillen tussen de sociale klassen. '0' betekent voor Europese integratie en links-rechts zelfplaatsing respectievelijk 'te ver gevorderd', en 'links'. '10' betekent respectievelijk 'moet verder gaan' en 'rechts'.

5.2. Factoren die aansturen op gelijkheid en ongelijkheid in vertegenwoordiging

Zorgt de institutionele context in België ervoor dat de stemmen van zowel de hogere als de lagere sociale klassen gehoord worden in de politiek? In dit deel wordt nagegaan of (1) er sprake is van een participatiebias en zo ja, bij welke vormen van politieke participatie, en (2) of bepaalde sociale groepen (bij monde van hun middenveldorganisaties) een geprivilegieerde toegang hebben tot politici. Campagnebijdragen worden niet onderzocht. Dit is immers niet zinvol vermits bijdragen van bijvoorbeeld bedrijven aan partijen het meten van illegale activiteiten – waarbij de betrokkenen alle belang hebben om dit te verbergen – zou inhouden. De kandidaatsselectieprocedure wordt evenmin bekeken vermits hier geen data over beschikbaar zijn.

5.2.1. Lobbyen: het contact van parlementsleden met het sociaal middenveld

Hebben bepaalde klassen in België een geprivilegieerde toegang tot politici en meer contact met hen? Van geprivilegieerde toegang zou men niet kunnen spreken: figuur 5 laat zien dat hogere sociale klassen niet meer hun stem kunnen laten horen (bij monde van werkgeversorganisaties) in het parlement dan lagere sociale klassen (bij monde van vakbonden). Integendeel, vakbonden en werknemersorganisaties hebben zelfs iets vaker contact met volksvertegenwoordigers dan werkgeversorganisaties. Het verschil tussen de twee is echter net niet significant ($t = -,994$; $df = 63$; $p = ,05$; $M = -,297$; $SE = 1,191$).

Figuur 5: Het contact dat parlementsleden hebben met werkgevers- en werknemersorganisaties

5.2.2. Politieke participatie bij sociale klassen

Verschillen de sociale klassen in de mate waarin ze deelnemen aan de politiek? Tabel 9 laat zien dat in België dit verschil slechts gedeeltelijk aanwezig is. Voor alle vormen van politieke participatie behalve het boycotten van producten, en het contact met politici is er geen significant verband met de sociale klasse waartoe men behoort. Men kan voor enkele niet-significante verbanden een verklaring geven. Ten eerste is de vaststelling dat alle sociale groepen evenzeer gaan stemmen tijdens verkiezingen niet verwonderlijk vanwege de opkomstplicht in België.

Ten tweede is als vrijwilliger werken voor een politieke partij of actief zijn in een actiegroep misschien minder relevant gezien de toenemende professionalisering van partijen. Ten derde kan de gelijkheid in de mate waarin men deelneemt aan betogingen veroorzaakt worden door de sterke aanwezigheid van vakbonden die de lagere sociale klassen mobiliseren.

Tabellen 10 en 11 geven weer in welke mate sociale klassen participeren in de vormen die aanleiding geven tot significante verschillen in tabel 9. Hieruit blijkt dat hogere sociale klassen meer dan lagere sociale klassen bepaalde producten boycotten of contact opnemen met politici. Hiermee wordt voldaan aan de voorwaarde om hypothese 2a te kunnen bevestigen – namelijk dat er effectief verschillen zijn in politieke participatie tussen de sociale klassen. Hoewel vele vormen van participatie gekenmerkt worden door niet-significante verbanden, is één van de meest informatierijke, namelijk contact met een politicus, wel significant.

Participatievorm	Cramer's V
Stem uitgebracht in de laatste nationale verkiezing	,117NS
Gewerkt voor een politiek partij of actiegroep in de 12 maanden vóór de bevraging	,127NS
Een petitie getekend in de 12 maanden vóór de bevraging	,107NS
Deelgenomen aan een wettige betoging in de 12 maanden vóór de bevraging	,059NS
Contact gehad met een politicus in de 12 maanden vóór de bevraging	,188**
Bepaalde producten geboycot in de 12 maanden vóór de bevraging	,204***
Lidmaatschap van een politieke partij	,121NS

Tabel 9: Verband tussen sociale klasse en politieke participatie

*** $P < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; NS: niet significant

Sociale klasse	Contact gehad met een politicus in de 12 maanden vóór de bevraging	
	Ja	Nee
Higher salariat	26,0%	74,0%
Lower salariat	21,9%	78,1%
Intermediate employee	16,4%	83,6%
Small employers and self-employed	16,7%	83,3%
Lower services, sales, clerical occupations	8,5%	91,5%
Lower technical occupations	11,1%	88,9%
Routine occupations	7,4%	92,6%

Tabel 10: Sociale klassen en het contact met politici

Sociale klasse	Bepaalde producten geboycot in de 12 maanden vóór de bevraging	
	Ja	Nee
Higher salariat	18,8%	81,2%
Lower salariat	20,8%	79,2%
Intermediate employee	12,3%	87,7%
Small employers and self-employed	21,4%	78,6%
Lower services, sales, clerical occupations	7,4%	92,6%
Lower technical occupations	4,8%	95,2%
Routine occupations	4,4%	95,6%

Tabel 11: Sociale klassen en het boycotten van producten

5.3. Incongruentiescores voor de opinie-items

Hieronder worden de ongewogen en gewogen incongruentiescores weergegeven voor de vier opinie-items, berekend a.d.h.v. formule vier uit het vorig hoofdstuk. Wat uit tabel 12 en 13 en figuur 6 blijkt, is dat er effectief verschillen zijn in de kwaliteit van politieke vertegenwoordiging tussen de verschillende sociale klassen, en dat deze verschillen soms substantieel kunnen zijn¹. Deze kwaliteit bevat echter niet hetzelfde patroon voor elk beleidsdomein. Met betrekking tot de vraag of wetsovertreders zwaarder gestraft moeten worden en of Europese integratie reeds te ver is gevorderd, nemen de incongruentiescores toe naarmate men van de hoogste naar de laagste sociale klasse gaat. Deze

¹ Dit wil echter niet zeggen dat de voorgenoemde institutionele factoren geen effect hebben op de kwaliteit van vertegenwoordiging. Het is immers mogelijk dat in een andere politieke context de verschillen groter zijn. Om hierop een antwoord te bieden, is een comparatieve benadering nodig, wat het bestek van deze uiteenzetting te buiten gaat.

bevindingen liggen in de lijn van hypothese 2a – die een systematisch betere vertegenwoordiging verwacht van de hogere sociale klassen.

Met betrekking tot opinies over inkomensverschillen wordt een omgekeerd patroon opgemerkt. Hier is de laagste sociale klasse net beter vertegenwoordigd dan het *salariat*. Dit resultaat wordt door geen van de twee verklarende hypothesen verwacht. Hypothese 2a zou hier eenzelfde vertegenwoordigingspatroon verwachten als bij de andere issues en, hypothese 2b (over de *power elite*) voorspelt dat op dit issue de hogere sociale klassen net des te beter vertegenwoordigd zouden worden. Voor de zelfpositionering op de links-rechts schaal is geen duidelijk patroon zichtbaar. Dit was ergens te verwachten vermits de subjectieve ideologische posities niet significant verschilden tussen de sociale klassen.

Deze resultaten betekenen ook dat de participatiebias van bepaalde sociale groepen bij andere vormen dan stemmen niet leidt tot een consequent betere vertegenwoordiging van hun preferenties. Dit suggereert dat beide hypothesen verworpen moeten worden en dat naar een nieuwe verklaring nodig is die wel in staat is om deze bevindingen te onderbouwen.

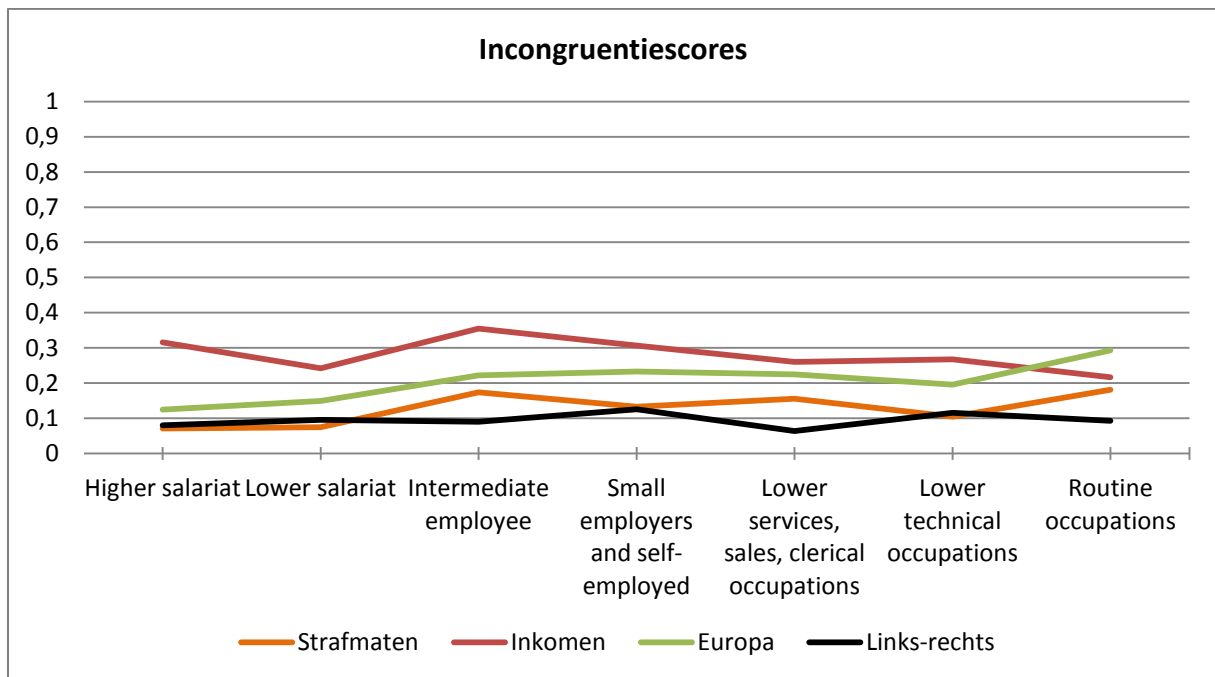
Sociale klasse	Straf- maten	Inkomens- verschillen	Europese integratie	Links-rechts zelfpositionering
Higher salariat	,062	,275	,109	,070
Lower salariat	,065	,211	,130	,084
Intermediate employee	,147	,299	,187	,076
Small employers and self-employed	,125	,288	,219	,118
Lower services, sales, clerical occupations	,136	,227	,196	,056
Lower technical occupations	,096	,244	,179	,106
Routine occupations	,150	,179	,242	,077

Tabel 12: Ongewogen incongruentiescores voor de vier opinie-items

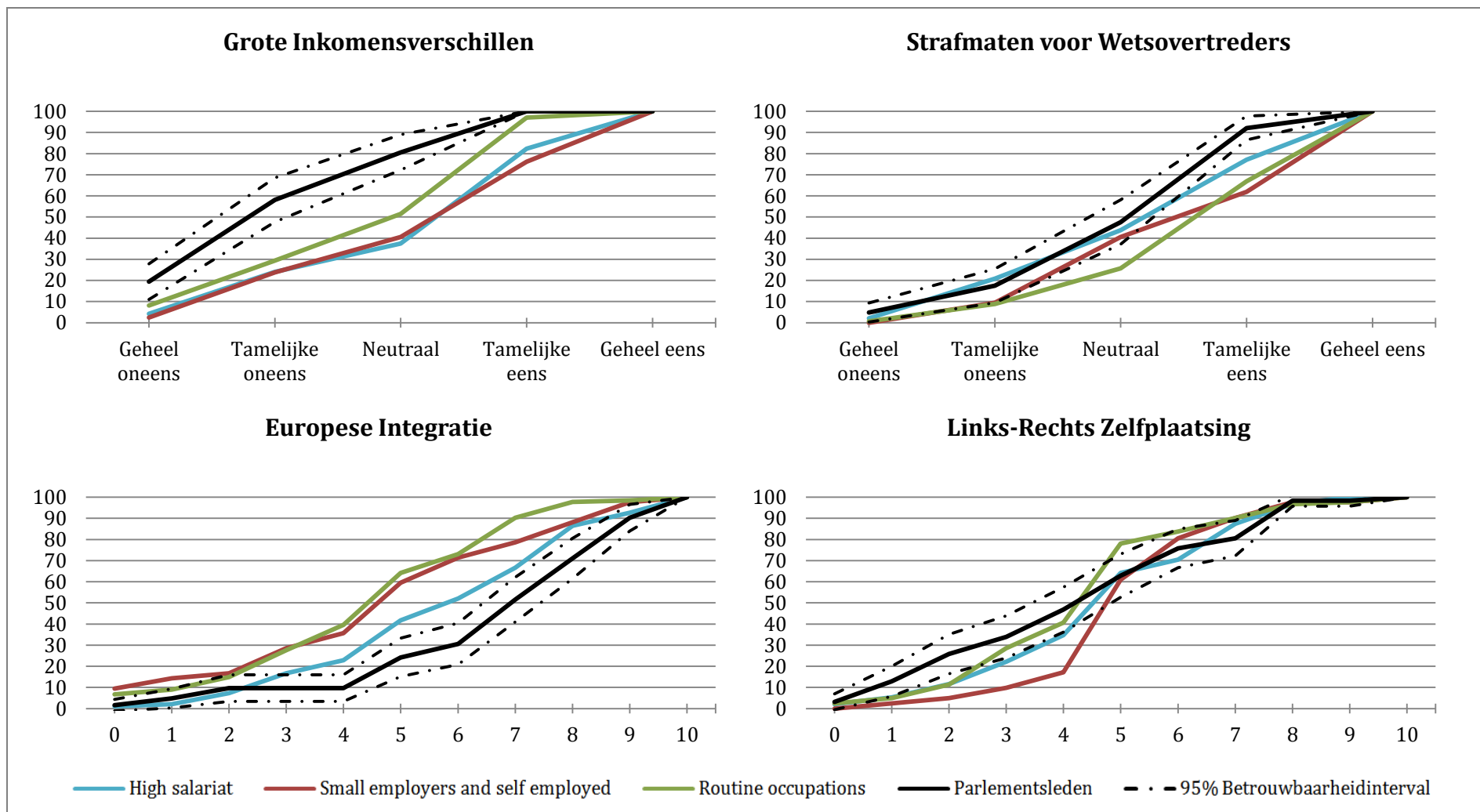
Sociale klasse	Straf- maten	Inkomens- verschillen	Europese integratie	Links-rechts zelfpositionering
Higher salariat	,071	,316	,125	,080
Lower salariat	,075	,242	,149	,096
Intermediate employee	,174	,355	,222	,090
Small employers and self-employed	,133	,307	,233	,126
Lower services, sales, clerical occupations	,156	,260	,225	,064

Lower technical occupations	,105	,268	,196	,116
Routine occupations	,181	,217	,293	,093

Tabel 13: Gewogen incongruentiescores voor de vier opinie-items

Figuur 6: Grafische weergave van de gewogen incongruentiescores

Figuur 7: Cumulatieve frequentieverdelingen van de opinies van sociale klassen en parlementsleden

Alleen de cumulatieve frequentieverdelingen van het *high salariat*, de *small employers and self-employed*, en de *routine occupations* worden weergegeven. Alle klassen opnemen zou de figuur onoverzichtelijk maken, en deze drie klassen geven een goed overzicht van de opinieverschillen tussen de sociale klassen. '0' betekent voor Europese integratie en links-rechts zelfplaatsing respectievelijk 'te ver gevorderd', en 'links'. '10' betekent respectievelijk 'moet verder gaan' en 'rechts'.

5.4. De dimensionaliteit van populatie- en elitepreferenties

De bevindingen suggereren dat het parlement beleidspreferenties op één links-rechts dimensie organiseert (behalve de preferenties omtrent Europese integratie), terwijl men bij de populatie hierin minstens een socio-economische en een culturele dimensie onderscheidt. Het parlement is over het algemeen linkser/progressiever dan de bevolking zelf – op beide dimensies. Het verklaart waarom lagere sociale klassen beter vertegenwoordigd worden op socio-economische issues, maar minder op culturele issues, terwijl dit voor de hogere sociale klassen net andersom is. Dit zou ook in lijn liggen van het onderzoek van Van Spanje en Van Der Brug (2009) die tot de bevinding komen dat de opinies van kiezers tweedimensionaal zijn, terwijl die politieke partijen unidimensioneel zijn (met uitzondering van het thema Europese integratie).

Uit het voorgaande is gebleken dat de opinieverdeling in het parlement niet verklaard kan worden door factoren op hetzelfde macroniveau, zoals dat werd geprobeerd met het argument van de *power elite* en dat van de participatiebias. Actoren die tot nu toe afwezig waren in dit onderzoek zijn politieke partijen. Deze bevinden zich weliswaar op meso-niveau (met individuele parlementsleden als microniveau), maar met hen rekening houden is verantwoord vermits hier slechts één case onderzocht wordt – namelijk de Belgische case. De vraag is hier immers waarom de opinieverdeling in het Federaal Parlement is zoals ze is – hoe komen deze preferenties in het parlement terecht? En hoe geeft dit aanleiding tot gelijkheid of ongelijkheid in vertegenwoordiging?

Het parlement wordt samengesteld op basis van verkiezingsuitslagen, en partijen spelen hierbij een belangrijke rol. Per kiesdistrict worden kieslijsten immers per partij opgesteld, en de mate waarin partijen verkiezingen winnen of verliezen, bepaalt bijgevolg wie mag zetelen in dat parlement. Politieke partijen zijn daarom actoren die, hoewel ze zich op een lager meetniveau bevinden, opgenomen moeten worden in analyses naar vertegenwoordiging in de Belgische parlementaire context.

Bij burgers wordt er aan de hand van factoranalyse inderdaad vastgesteld dat zij hun opinies rond meerdere dimensies structureren, maar niet de twee die Van Spanje en Van Der Brug vonden. Uit tabel 14 zijn drie dimensies te onderscheiden: een 'globalisering-

dimensie' achter opinies over migratie en Europese integratie (factor 1), een 'autoriteitsdimensie' achter opinies over strafmaten en gehoorzaamheid aan sociale normen (factor 2), en een 'socio-economische' dimensie achter opinies over inkomensongelijkheid en -herverdeling (factor 3).

Op het niveau van parlementsleden (zie tabel 15) blijkt dat zij hun beleidspreferenties structureren op twee dimensies. Een 'socio-economische' dimensie, en een 'culturele' dimensie (cf. Kriesi e.a., 2008) die zich achter de preferenties inzake globalisering, migratie en gehoorzaamheid aan sociale normen bevindt.

Factor Matrix Burgers			
Factor	1	2	3
Immigration bad or good for country's economy	,832	,203	,017
Immigrants make country worse or better place to live	,699	,178	,052
European Union: European unification must go further or gone too far	,503	,061	-,014
Schools should teach children obey authority	,052	,540	-,160
People who break the law should be given much harsher sentences	,200	,409	-,017
Men should have more right to a job than women when jobs are scarce	,225	,288	-,007
Government should reduce differences in income levels	,030	,259	,597
Large differences in income are acceptable to reward talents and efforts	-,075	,227	-,483
Placement on left right scale	-,032	-,104	,233

Tabel 14: Factoranalyse op de beleidspreferenties van burgers

Extractiemethode: Principal Axis Factoring; Rotatie: Varimax; Ladingen $\geq 0,4$ staan in het vet

Factor Matrix Parlementsleden		
Factor	1	2
Government should play a smaller role in the management of the economy	,842	,120
Larger income differences are needed as incentives for individual effort	,745	,154
Placement on left right scale	,671	,484
Immigrants should be required to adapt to the customs of our country	,392	,654
People who break the law should be given stiffer sentences	,270	,651
Extent of European integration: your own views?	-,077	-,469
Government should make sure that films and magazines uphold moral standards	,045	,435

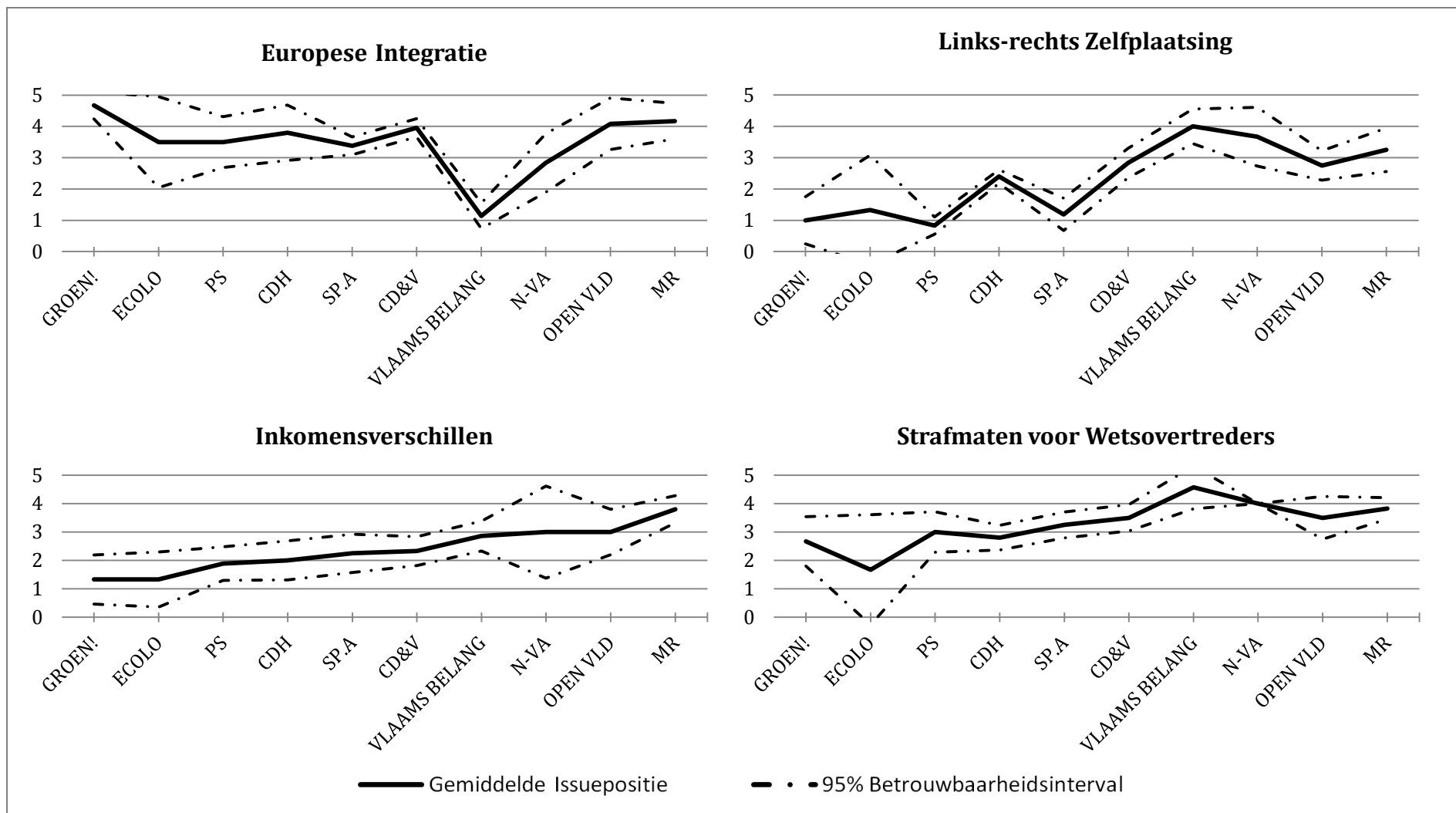
Tabel 15: Factoranalyse op de beleidspreferenties van parlementsleden

Extractiemethode: Principal Axis Factoring; Rotatie: Varimax; Ladingen $\geq 0,4$ staan in het vet

Als de preferenties van parlementsleden echter geclusterd worden volgens de politieke partij waartoe ze behoren (zie figuur 8), dan merkt men op dat partijen die een gemiddeld linksere positie innemen inzake inkomensverschillen over het algemeen ook linkser zijn bij strafmaten voor wetsovertreders en op de links-rechts zelfpositionering. Dit bevestigt enigszins de con-

clusie van Van Spanje en Van Der Brug (2009) dat partijen hun issueposities veelal organiseren rond één dimensie.

Tegelijkertijd biedt dit een verklaring voor de gevonden patronen van vertegenwoordiging. Partijen zijn de principale actoren bij parlementsverkiezingen en de uitslag van deze verkiezingen bepaalt welke opiniestrekkingen aanwezig zullen zijn in het parlement. Hieruit volgt dat wanneer bijvoorbeeld rechtse partijen de verkiezingen winnen, het parlement zowel op culturele als op socio-economische issues een verschuiving naar rechts maakt. Op het vlak van de Europese integratie lijkt er bijna een consensus te bestaan onder de partijen. Allemaal zijn ze voorstander van het Europees project, met uitzondering van het Vlaams Belang.

Figuur 8: Issueposities van politieke partijen in het Federaal Parlement
 De volgorde van de partijen is gebaseerd op de gemiddelde issuepositie van hun parlementsleden inzake inkomensverschillen

5.5. Besluit

Hypothese 1 wordt bevestigd, maar de twee verklarende hypothesen moeten verworpen worden. Ten eerste verschillen de sociale klassen maar weinig van elkaar wat betreft politieke participatie, hoewel dit het geval was bij de meest informatierijke vorm: contact met een politicus.

Ten tweede tonen de resultaten niet aan dat de vertegenwoordiging van sociale klassen een gelijkaardig patroon vertoont op alle beleidsdomeinen – zoals men zou verwachten wanneer ongelijkheid in vertegenwoordiging veroorzaakt wordt door een participatiebias bij sociale klassen. Bij de issues ‘strafmaten voor wetsovertreders’ en ‘Europese integratie’ worden de voorkeuren van de hogere sociale klassen beter vertegenwoordigd. Op het vlak van inkomensverschillen worden de preferenties van de lagere sociale klassen dan weer beter verdedigd. Dit betekent ook dat er in België geen sprake kan zijn van een *power elite*. Deze hypothese voorspelt dat lagere sociale klassen goed vertegenwoordigd worden op niet-economische issues, en slecht op economische zaken. De bevindingen geven echter net het tegenovergestelde weer.

De verklaring voor deze resultaten moet worden gezocht in de dimensionaliteit van de beleidspreferenties. Een factoranalyse toonde aan dat zowel parlementsleden als burgers deze organiseren rond meerdere dimensies. Een inspectie van de issueposities van partijen toonde echter uni-dimensionaliteit aan, behalve inzake Europese integratie. Linkse partijen zijn zowel links op socio-economische issues als op ‘culturele’ issues zoals strafmaten, conform de bevindingen van Van Spanje en Van Der Brug (2009). De algemene pro-Europese houding kan verklaard worden door de nabijheid van de Europese instellingen die bijdragen tot het prestige van het land.

Uit analyses van de preferenties van de parlementariërs blijkt dat ze over het algemeen progressiever zijn op wat Kriesi et al. (2008) ‘culturele’ issues, noemen zoals Europese integratie en gehoorzaamheid aan sociale normen – wat de betere aansluiting bij de preferenties van de hogere sociale klassen verklaart. Op het vlak van inkomensverschillen zijn de volksvertegenwoordigers eveneens tamelijk links – waardoor ze dichterbij de voorkeuren van de lagere sociale klassen komen.

6. Conclusie & Discussie

6.1. Theoretische reprise

Deze masterproef tracht een antwoord te formuleren op de vraag of in België politieke vertegenwoordiging gekenmerkt wordt door een structurele uitsluiting van bepaalde sociale klassen. De Belgische context is een zeer bijzondere situatie vermits ze vele kenmerken vertoont die aansturen op een gelijke vertegenwoordiging van sociale groepen. Ten eerste wordt de financiering van de politiek zeer sterk gereguleerd. Lobbygroepen, bedrijven en de gegoede lagen van de samenleving zijn daardoor niet in staat om hun economisch sterke positie te gebruiken om invloed te verkrijgen in de verkiezing van kandidaten en bijgevolg in de samenstelling van het parlement.

Ten tweede geldt in België de opkomstplicht. Lagere sociale klassen zijn minder geneigd te participeren, en dit kenmerk van het Belgisch kiessysteem compenseert dat. Onderzoek heeft ook aangetoond dat opkomstplicht leidt tot een betere verdediging van de belangen van de minder gegoede lagen van de samenleving.

Ten derde geldt in België een neo-corporatistisch sociaal overlegmodel, waarbij vertegenwoordigers van zowel werknemers- als werkgeversorganisaties per definitie betrokken worden bij politieke beslissingen. Lindblom (1982) stelt dat het bedrijfsleven makkelijker toegang heeft tot politici. In de huidige discussie zou dit betekenen dat het beter in staat is zijn normatieve visie van de samenleving te verdedigen. Het overlegmodel in België verhindert dat en maakt dat parlementsleden zowel met werkgevers- als met werknemersorganisaties evenveel in contact komen.

Uit een overzicht van de literatuur en een analyse van de Belgische politieke context werden twee mogelijke oorzaken vastgesteld waaruit ongelijkheid in vertegenwoordiging zou kunnen voortvloeien. In de eerste plaats is het uitbrengen van een stem tijdens verkiezingen een informatiearme vorm van politieke participatie. Andere vormen, zoals contact opnemen met een politicus, zijn informatiever en worden meer gebruikt door de hogere sociale klassen dan door de lagere sociale klassen. Dit verhoogt voor die eerste groep de kans dat zijn belangen aan bod komen bij politici. Het leidde tot de formule-

ring van de eerste hypothese. Deze stelt dat ongelijkheid in vertegenwoordiging klein zou zijn – aangezien de participatiebias kleiner wordt gemaakt door de opkomstplicht – maar systematisch in het nadeel van de lagere sociale klassen.

Een tweede hypothese vloeide voort uit een onderzoek van Bram Wauters (2010a) naar de sociale klassen waartoe federale parlementsleden door de jaren heen behoorden. Hij constateerde dat de hoogste sociale klassen disproportioneel aanwezig zijn in het parlement. Dit suggereert dat er sprake kan zijn van een *power elite*, waarbij het onderscheid tussen politici en de toplaag van de samenleving zeer vaag of zelfs verdwenen is.

Hoewel deze hypothese uitgaat van een verband tussen substantiële en descriptieve vertegenwoordiging, kon die denkpijpe niet a priori verworpen worden. Volgens deze hypothese zouden hogere sociale klassen zeer goed vertegenwoordigd worden op socio-economische issues, en zouden ‘socio-culturele’ issues gekenmerkt worden door een grote mate van gelijkheid in vertegenwoordiging.

Geen van de twee mogelijke patronen in vertegenwoordiging worden echter aangetroffen in de resultaten. Deze tonen immers aan dat lagere sociale klassen beter vertegenwoordigd worden op socio-economische issues maar minder goed op ‘socio-culturele’ issues. Op dit laatste domein worden de hogere sociale klassen beter vertegenwoordigd.

De verklaring voor deze bevindingen werd gevonden in de dimensionaliteit van issueposities. Door de opinies van parlementsleden te clusteren volgens partij werd ontdekt dat linkse partijen een links standpunt innemen op zowel socio-economische als socio-culturele issues, en rechtse partijen net andersom. Bij kiezers werden echter meerdere dimensies aangetroffen: een socio-economische, een autoriteits-, en een globaliseringsdimensie.

Lagere sociale klassen nemen een meer uitgesprokener links standpunt in op socio-economisch vlak, en positioneren zich rechtser op de twee andere domeinen. Hogere sociale klassen volgen een omgekeerd patroon in opinies. De gevonden patronen van vertegenwoordiging worden veroorzaakt doordat het parlement over het algemeen relatief progressief/links is.

Deze masterthesis concludeert daarom dat het parlementair systeem in België niet gekenmerkt wordt door een systematische ondervertegenwoordiging van de belangen van bepaalde klassen omwille van de middelen die deze klassen bezitten (of niet bezitten). Ongelijkheid in vertegenwoordiging wordt veroorzaakt door een misfit in dimensionaliteit van beleidsstandpunten.

Deze uiteenzetting is echter niet zonder zijn tekortkomingen. Eerst en vooral waren er maar een beperkt aantal opinie-items voorhanden in zowel de elite- als de populatiebevragingen. De bruikbare items kwamen uit verschillende beleidsdomeinen, maar desondanks zijn er nog andere thema's waarop bepaalde sociale klassen systematisch hun voorkeuren kunnen zien primeren. Een voorbeeld daarvan is buitenlands beleid. Jacobs en Page (2005) stelde dit vast voor de Verenigde Staten en het blijft een open vraag of de Belgische context ook hier ongelijkheid in vertegenwoordiging tegengaat. Deze mogelijkheid bestaat vermits het een beleidsdomein is dat door grote delen van de bevolking als onbelangrijk wordt gezien.

Dit leidt ons naar het tweede punt dat in toekomstig onderzoek aangepakt kan worden. De data waarmee werd gewerkt, bevatten geen *saliency* gegevens. De incongruentiescores werden gewogen volgens de grootte van de sociale klassen, maar er is geen reden waarom dit ook niet gedaan kan worden volgens het belang dat aan een issue wordt gehecht.

Ten derde is dit onderzoek cross-sectioneel van aard. Longitudinale gegevens over de opinies van parlementsleden ontbreken immers. Mocht dit in de toekomst wel verzameld kunnen worden, dan zou men een stap dichterbij het onderzoek naar een causaal verband tussen publieke opinie en eliteopinie.

6.2. Sociale klassen, politieke vertegenwoordiging en politieke communicatie

Het onderwerp van deze thesis was de vraag welke sociale klasse zijn preferenties het best vertegenwoordigd ziet in het Federaal Parlement. Hierbij werd vastgesteld dat geen enkele sociale klasse systematisch kan doorwegen. Dit wil echter niet zeggen dat concrete beleidsmaatregelen niet van die aard kunnen zijn dat ze eerder in lijn liggen met de

belangen van één (of meerdere) sociale groep(en). De beleidsmakers van dit land moeten immers soms beslissingen nemen die niet in overeenstemming zijn met hun overtuigingen. De druk en de toegenomen macht van Europa is hier een zeer goed voorbeeld van. Het besparings- en privatiseringsbeleid waartoe het de lidstaten aanzet, verplicht politici te bezuinigen op programma's die in feite opgericht zijn om de positie van lagere sociale klassen te verbeteren, of ongelijkheden recht te trekken.

Deze masterthesis benadrukt daarom dat sociale klasse een concept is dat een plaats verdient in onderzoek, ondanks het feit dat het nauwelijks (objectief) wordt opgenomen in surveys en analyses. De levenskansen die men heeft door de socio-economische positie die men inneemt kunnen aanleiding geven tot andere voorkeuren.

Men hoeft geen marxist of socialist te zijn om in te zien dat er fundamenteel tegengestelde belangen bestaan in deze samenleving, die niet zomaar opgeheven kunnen worden. Dit betekent dat er nauwelijks zoiets bestaat als het 'algemeen belang'. Maatregelen en beleidsvoorstellen hebben vaak immers andere gevolgen voor verschillende sociale groepen. Het relatief laag inschrijvingsgeld dat bijvoorbeeld betaald moet worden voor het hoger onderwijs komt in de eerste plaats ten goede aan de lagere sociale klassen, die er anders moeilijker toegang toe zouden krijgen. De afwezigheid van een vermogensbelasting is dan weer vooral in het voordeel van de hogere sociale klassen.

Zaken die regelmatig besproken worden in de actualiteit zoals de automatische loonindexering of de onbeperkte duur van werkloosheidsuitkeringen zijn hier ook onderhevig aan. Het spreekt bijna voor zich dat een afschaffing (of grondige 'hervorming') van de indexering of een vermindering van de duur van werkloosheidsuitkeringen socio-economisch zwakkere groepen harder zal treffen en benadelen. Hoewel ze vaak worden gepresenteerd met de boodschap dat het 'pijnlijke, maar noodzakelijke maatregelen' zijn die 'het land ten goede komen', is het meer dan aannemelijk dat sociale groepen het hierover grondig oneens kunnen zijn.

Deze verschillende visies verdienen aandacht. Niet alleen in onderzoek, maar ook in het veld van de politieke communicatie zelf. Wanneer beleidsmaatregelen of gewoon gebeurtenissen in het algemeen besproken worden in de media, zou men aandacht moeten

Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen van politieke vertegenwoordiging in België

hebben voor de verschillende manieren waarop sociale klassen deze gebeurtenissen of maatregelen ervaren, en welke gevolgen ze voor hen zouden hebben. Een eerste stap in de richting naar het ongedaan maken van ongelijkheden in de samenleving, is deze ongelijkheden erkennen en ze een plaats geven in het publiek debat.

7. Bibliografie

Andeweg, R. B. (2011). Approaching Perfect Policy Congruence: Measurement. In M. Rosema, B. Denters, & K. Aarts (Red.), *How Democracy Works: Political Representation and Policy Congruence in Modern Societies* (pp. 39–52).

Andeweg, R. B., & Thomassen, J. (2011). Pathways to Party Unity: Sanctions, Loyalty, Homogeneity and Division of Labour in the Dutch Parliament. *Party Politics*, 17(5), 655–672.

APSA. (2004). *America in an Age of Rising Inequality*. Task Force on Inequality and American Democracy.

Ashe, J., & Stewart, K. (2011). Legislative recruitment: Using diagnostic testing to explain underrepresentation. *Party Politics*.

Atkinson, W. (2007). Beck, individualization and the death of class: a critique. *The British Journal of Sociology*, 58(3), 349–366.

Beck, U. (1992). *Risk society : towards a new modernity*. London: Sage.

Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2001). *Individualization : institutionalized individualism and its social and political consequences*. Los Angeles [etc.]: Sage.

Beer, P. de, & Koster, F. (2009). *Sticking together or falling apart solidarity in an era of individualization and globalization*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: a venture in social forecasting*. New York.

Bennedsen, M., & Feldmann, S. E. (2006). Informational lobbying and political contributions. *Journal of Public Economics*, 90(4–5), 631–656.

Bihagen, E., Neramo, M., & Erikson, R. (2010). Social class and employment relations: comparisons between the ESeC and EGP class schemas using European data. In D. Rose & E. Harrison (Red.), *Social class in Europe: an introduction to the European socio-economic classification* (pp. 89–113). London: Routledge.

Blais, A., & Bodet, M. A. (2006). Does Proportional Representation Foster Closer Congruence Between Citizens and Policy Makers? *Comparative Political Studies*, 39(10), 1243–1262.

Bond, R., & Saunders, P. (1999). Routes of success: influences on the occupational attainment of young British males. *The British Journal of Sociology*, 50(2), 217–249.

Bourdieu, P., & Pels, D. (1992). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Kennis, openbare mening, politiek (2 ed.). Amsterdam: Van Genneep.

Bovens, M., & Wille, A. (2010). The education gap in participation and its political consequences. *Acta Politica*, 45(4), 393–422.

Breen, R., & Goldthorpe, J. H. (2001). Class, Mobility and Merit The Experience of Two British Birth Cohorts. *European Sociological Review*, 17(2), 81–101.

Brooks, C., & Svallfors, S. (2010). Why does class matter? Policy attitudes, mechanisms, and the case of the Nordic countries. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(2), 199–213.

Burstein, P. (2003). The Impact of Public Opinion on Public Policy: A Review and an Agenda. *Political Research Quarterly*, 56(1), 29–40.

Carpiano, R. M., Link, B. G., & Phelan, J. C. (2008). Social Inequality and Health: Future Directions for the Fundamental Cause Explanation. In A. Lareau & D. Conley (Red.), *Social class: how does it work?* (pp. 232–263). New York, N.Y.: Russel Sage Foundation.

Castells, M. (2006). The Network Society: from Knowledge to Policy. In M. Castells & G. Cardoso (Red.), *The Network Society: From Knowledge to Policy*. Washington, DC: The Johns Hopkins University Press, Center for Transatlantic Research Relations.

Celis, K. (2006). Substantive Representation of Women: The Representation of Women's Interests and the Impact of Descriptive Representation in the Belgian Parliament (1900–1979). *Journal of Women, Politics & Policy*, 28(2), 85–114.

Celis, K., & Childs, S. (2008). Introduction: The Descriptive and Substantive Representation of Women: New Directions. *Parliamentary Affairs*, 61(3), 419–425.

Chong, A., & Olivera, M. (2008). DOES COMPULSORY VOTING HELP EQUALIZE INCOMES? *Economics & Politics*, 20(3), 391–415.

Clark, T. N., & Lipset, S. M. (1996). Are Social Classes Dying? In D. J. Lee & B. S. Turner (Red.), *Conflicts about Class: Debating Inequality in the Late Industrialism* (pp. 42–48). England: Longman.

De Winter, L. (1988). Belgium: democracy or oligarchy? In M. Gallagher & M. Marsh (Red.), *Candidate selection in comparative perspective: the secret garden of politics* (pp. 20–46). London: Sage.

Deschouwer, K., Hooghe, M., Delwit, P., Walgrave, S., & Andeweg, R. B. (2008). *Changing Patterns of Participation and Representation in Contemporary Democracies: A Comparative Research on the Relation Between Citizens and the State* (No. P6/37). IAP netwerk.

Domhoff, G. W. (1986). *Who rules America now? A view for the '80s*. Touchstone books. New York: Simon and Schuster.

Domhoff, G. W. (2002). The Power Elite, Public Policy, and Public Opinion. In J. Manza, F. L. Cook, & B. I. Page (Red.), *Navigating Public Opinion: Polls, Policy, and the Future of American Democracy* (pp. 124–137). New York, N.Y.: Oxford University Press.

Domhoff, G. W. (2007). C. Wright Mills, Power Structure Research, and the Failures of Mainstream Political Science. *New Political Science*, 29(1), 97–114.

European Social Survey. (2010). *ESS Round 4 (2008/2009) Final Activity Report*. London: Centre for Comparative Social Surveys, City University London.

Gilens, M. (2005). Inequality and Democratic Responsiveness. *Public Opinion Quarterly*, 69(5), 778–796.

Gilens, M. (2009). Interest Groups and Inequality in Democratic Responsiveness in the U.S. Gepresenteerd bij Annual Meetings of the American Political Science Association, Toronto, Ontario.

Golder, M., & Stramski, J. (2010). Ideological Congruence and Electoral Institutions. *American Journal of Political Science*, 54(1), 90–106.

Goldthorpe, J. H. (2000). *On sociology: numbers, narratives, and the integration of research and theory*. Oxford [UK]; New York: Oxford University Press.

Goldthorpe, J. H., & Michèle, J. (2008). Education-based Meritocracy: The Barriers to Its Realization. In A. Lareau & D. Conley (Red.), *Social class: how does it work?* (pp. 93–117). New York, N.Y.: Russell Sage Foundation.

Harrison, E., & Rose, D. (2006). *The European Socio-economic Classification (ESeC) User Guide*. Colchester: Institute for Social and Economic Research (University of Essex).

Hobolt, S. B., & Klemmensen, R. (2005). Responsive Government? Public Opinion and Government Policy Preferences in Britain and Denmark. *Political Studies*, 53(2), 379–402.

Hooghe, M., & Walgrave, S. (2010). Opkomstplicht en politieke kennis: de onwetende burger aan het woord? In K. Deschouwer, P. Delwit, M. Hooghe, & S. Walgrave (Red.), *De stemmen van het volk: een analyse van het kiesgedrag in Vlaanderen en Wallonië op 7 juni 2009* (pp. 143–167). Brussel: Brussels University Press.

Hout, Michael. (2008). How Class Works: Objective and Subjective Aspects of Class Since the 1970s. In A. Lareau & D. Conley (Red.), *Social class: how does it work?* (pp. 25–64). New York, N.Y.: Russell Sage Foundation.

Hout, Mike, Brooks, C., & Manza, J. (1996). The persistence of classes in post-industrial societies. In D. J. Lee & B. S. Turner (Red.), *Conflicts about Class: Debating Inequality in the Late Industrialism* (pp. 49–59). England: Longman.

Ichilov, O. (2003). Education and Democratic Citizenship in a Changing World. In D. O. Sears, L. Huddy, & R. Jervis (Red.), *Oxford Handbook of Political Psychology* (pp. 637–669). New York, N.Y.: Oxford University Press.

Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen van politieke vertegenwoordiging in België

Jacobs, L. R., & Page, B. I. (2005). Who Influences U.S. Foreign Policy? *American Political Science Review*, 99(01), 107–123.

Jacobs, L. R., & Shapiro, R. Y. (2002). Politics and Policymaking in the Real World: Crafted Talk and the Loss of Democratic Responsiveness. In J. Manza, F. L. Cook, & B. I. Page (Red.), *Navigating Public Opinion: Polls, Policy, and the Future of American Democracy* (pp. 54–75). New York, N.Y.: Oxford University Press.

Katz, R. S., & Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, 1(1), 5–28.

Kerbo, H. R. (1996). *Social stratification and inequality: class conflict in historical and comparative perspective* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Kitschelt, H. (2000). Citizens, politicians, and party cartellization: Political representation and state failure in post-industrial democracies. *European Journal of Political Research*, 37(2), 149–179.

Kriesi, H., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschieer, S., & Frey, T. (2008). *West European politics in the age of globalization*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.

Kunst, A. E., & Roskam, A.-J. (2010). Using the ESeC to describe socio-economic inequalities in health in Europe. In D. Rose & E. Harrison (Red.), *Social class in Europe: an introduction to the European socio-economic classification* (pp. 216–234). London: Routledge.

Lee, D. J., & Turner, B. S. (1996). Introduction: Myths of classlessness and the “death” of class analysis. In D. J. Lee & B. S. Turner (Red.), *Conflicts about Class: Debating Inequality in the Late Industrialism* (pp. 1–20). London: Longman.

Liebert, U. (1995). Parliamentary Lobby Regimes. In H. Döring (Red.), *Parliaments and majority rule in western Europe* (pp. 407–447). Frankfurt; New York: Campus ; St. Martin’s Press.

Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy’s Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review*, 91(1), 1–14.

Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen van politieke vertegenwoordiging in België

Lijphart, A. (1999). *Patterns of democracy : government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven: Yale University Press.

Lindblom, C. E. (1982). The Market As Prison. *Journal of Politics*, 44(2), 324–332.

Mackay, F. (2004). Gender and Political Representation in the UK: The State of the “Discipline.” *The British Journal of Politics and International Relations*, 6(1), 99–120.

Manin, B. (1997). *The principles of representative government*. Cambridge [u.a.]: Cambridge Univ. Press.

Manza, J., & Brooks, C. (2008). Class and Politics. In A. Lareau & D. Conley (Red.), *Social class: how does it work?* (pp. 201–231). New York, N.Y.: Russel Sage Foundation.

Manza, J., & McCall, L. (2011). 34. Class Differences in Social and Political Attitudes in the United States. *The Oxford Handbook of American Public Opinion and the Media* (1st ed., pp. 552–571). Oxford, England: Oxford University Press.

Meier, P. (2000). The Evidence of being present: guarantees of representation and the example of the Belgian case. *Acta Politica*, 35(1), 64–85.

Mills, C. W. (1956). *The power elite*. London: Oxford University Press.

Mitchell, P. (2000). Voters and their representatives: electoral institutions and delegation in parliamentary democracies. *European Journal of Political Research*, 37(3), 335–351.

Niven, D. (2006). Throwing Your Hat Out of the Ring: Negative Recruitment and the Gender Imbalance in State Legislative Candidacy. *Politics & Gender*, 2(04), 473–489.

Norris, P. (1996). Women Politicians: Transforming Westminster? *Parliamentary Affairs*, 49(1), 89–102.

Norris, P., & Franklin, M. (1997). Social representation. *European Journal of Political Research*, 32(2), 185–210.

Pacheco, J. S., & Plutzer, E. (2008). Political Participation and Cumulative Disadvantage: The Impact of Economic and Social Hardship on Young Citizens. *Journal of Social Issues*, 64(3), 571–593.

Page, B. I., & Shapiro, R. Y. (1983). Effects of Public Opinion on Policy. *The American Political Science Review*, 77(1), 175–190.

Paxton, P., Hughes, M. M., & Painter Li, M. A. (2010). Growth in women's political representation: A longitudinal exploration of democracy, electoral system and gender quotas. *European Journal of Political Research*, 49(1), 25–52.

Pennings, P., & Hazan, R. Y. (2001). Democratizing Candidate Selection Causes and Consequences. *Party Politics*, 7(3), 267–275.

Petry, F., & Mendelsohn, M. (2004). Public Opinion and Policy Making in Canada 1994–2001. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 37(03), 505–529.

Phillips, A. (1995). *The politics of presence*. Oxford; New York: Clarendon Press ; Oxford University Press.

Pierre, J., Svåsand, L., & Widfeldt, A. (2000). State subsidies to political parties: Confronting rhetoric with reality. *West European Politics*, 23(3), 1–24.

Pilet, J.-B. (2007). Strategies Under the Surface: The Determinants of Redistricting in Belgium. *Comparative European Politics*, 5(2), 205–225.

Pitkin, H. F. (1967). *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.

Powell, G. B. J., & Whitten, G. D. (1993). A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context. *American Journal of Political Science*, 37(2), 391–414.

Rigby, E., & Wright, G. C. (2011). Whose Statehouse Democracy?: Policy Responsiveness to Poor vs. Rich Constituents in Poor vs. Rich States. In P. Enns & C. Wlezien (Red.), *Who Gets Represented?* New York, N.Y.: Russel Sage Foundation.

Rose, D., & Harrison, E. (2010). ESeC in retrospect and prospect: An epilogue. In D. Rose & E. Harrison (Red.), *Social class in Europe: an introduction to the European socio-economic classification* (pp. 267–298). London: Routledge.

Rose, D., Harrison, E., & Pevalin, D. (2010). The European socio-economic classification: a prolegomenon. In D. Rose & E. Harrison (Red.), *Social class in Europe: an introduction to the European socio-economic classification* (pp. 3–38). London: Routledge.

Rosenstone, S. J. (1982). Economic Adversity and Voter Turnout. *American Journal of Political Science*, 26(1), 25–46.

Scarrow, S. E. (2006). Party subsidies and the freezing of party competition: Do cartel mechanisms work? *West European Politics*, 29(4), 619–639.

Selb, P., & Lachat, R. (2009). The more, the better? Counterfactual evidence on the effect of compulsory voting on the consistency of party choice. *European Journal of Political Research*, 48(5), 573–597.

Soroka, S. N., & Wlezien, C. (2004). Opinion Representation and Policy Feedback: Canada in Comparative Perspective. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 37(03), 531–559.

Soroka, S. N., & Wlezien, C. (2005). Opinion–Policy Dynamics: Public Preferences and Public Expenditure in the United Kingdom. *British Journal of Political Science*, 35(04), 665–689.

Stimson, J. A., Mackuen, M. B., & Robert S., E. (1995). Dynamic Representation. *The American Political Science Review*, 89(3), 543–565.

Sunshine Hillygus, D. (2005). The MISSING LINK: Exploring the Relationship Between Higher Education and Political Engagement. *Political Behavior*, 27(1), 25–47.

Ura, J. D., & Ellis, C. R. (2008). Income, Preferences, and the Dynamics of Policy Responsiveness. *PS: Political Science & Politics*, 41(04), 785–794.

Van Der Brug, W., & Van Spanje, J. (2009). Immigration, Europe and the “new” cultural dimension. *European Journal of Political Research*, 48(3), 309–334.

Wiens democratie is het? Sociale klassen en patronen van politieke vertegenwoordiging in België

Wauters, B. (2010a). BRINGING CLASS (BACK) IN: METHODOLOGICAL REFLECTIONS ON SOCIAL CLASS AND REPRESENTATION. *Representation*, 46(2), 183–195.

Wauters, B. (2010b). Substantive representation of the working class in a changing environment. Historical evidence from Belgian Parliament. (p. 22). Gepresenteerd bij XVII ISA World Congress of Sociology, Gothenburg.

Wauters, B. (2011). Why the under-representation of the working class in Belgian Parliament could be problematic. Gepresenteerd bij Politicologenetmaal, Amsterdam.

Weekers, K., Maddens, B., & Noppe, J. (2009). Explaining the Evolution of the Party Finance Regime in Belgium. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 19(1), 25–48.

Winters, J. A., & Page, B. I. (2009). Oligarchy in the United States? *Perspectives on Politics*, 7(04), 731–751.

Wirth, H., Gresch, C., Müller, W., Pollak, R., & Weiss, F. (2009). *Validating the ESeC-scheme as operationalization of social class: The case of Germany*. Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung.

Wlezien, C., & Soroka, S. N. (2011). Inequality in Policy Responsiveness. In P. Enns & C. Wlezien (Red.), *Who Gets Represented?* (pp. 285–310).

8. Bijlage

8.1. Vergelijking tussen de sociale klassen in PartiRep en in ESS4/2009

Sociale klasse	Proportie in PartiRep	Proportie in ESS4	Vershil
Upper class/Salariat	19,2%	29,5%	-10,3%
Middle Class/Intermediate class	56,7%	25,2%	+31,5%
Working Class	24,1%	45,2%	-21,1%

Tabel 16: Vergelijking van de sociale klassen in PartiRep en ESS4/2009

Vermits Bram Wauters (2011) drie sociale klassen onderscheidt, wordt hier gewerkt met het drie klassenmodel van ESeC. Hierbij worden de eerste twee klassen samengevoegd tot het *salariat*, de volgende vier tot de *intermediate class*, en overige drie tot de *working class*.

8.2. Gedetailleerde beschrijving van de sociale klassen in ESeC

Nr.	Sociale klasse	Beschrijving
1	Higher salariat	De beroepen die zich in deze klasse bevinden hebben een hoge graad van specifieke kennis/vaardigheden en zijn moeilijk te controleren. Ze worden daarom geregeld door middel van een zuiver dienstcontract. Grote werkgevers worden hieraan toegevoegd omdat het onderscheid tussen hen en ceo's of managers vaak moeilijk te maken is.
2	Lower salariat	In deze klasse bezitten werknemers specifieke kennis/vaardigheden, maar worden ze makkelijker gecontroleerd door werkgevers. Daarom wordt hun werkrelatie geregeld via een aangepast dienstcontract.
3	Higher-grade white-collar workers	Deze klasse bezit bepaalde elementen van een dienstrelatie, hoewel de algemene vorm van werkrelatie gemengd is. Het probleem voor de werkgever is niet zozeer de gespecialiseerde kennis of vaardigheden die werknemers bezitten, maar de moeilijkheid om ze te controleren.
4	Self-employed and small employers (exc. agriculture)	Kleine werkgevers en zelfstandigen zijn twee basisposities in het klassenschema. Werkgevers kopen arbeid en hebben zo enig gezag en controle over werknemers. Zelfstandigen kopen noch verkopen arbeid.
5	Self-employed and small employers (inc. agriculture)	Klasse vijf heeft dezelfde eigenschappen als klasse vier, maar bestaat enkel uit zelfstandigen en kleine werkgevers in de landbouw-, visserij-, en houtsector.
6	Lower supervisory and technician	Net als klasse drie, heeft deze klasse ook een gemengde vorm van werkrelatie. In tegenstelling tot klasse drie is het probleem voor

	occupations	werkgevers hier de specifieke vaardigheden en kennis die werknemers bezitten, niet de moeilijkheid om ze te controleren.
7	Lower services, sales, clerical occupations	De werkrelatie van deze klasse wordt geregeld via een aangepast arbeidscontract. De reden hiervoor is dat hoewel de controleproblemen en de specifieke kennis/vaardigheden van werknemers beperkt zijn, deze problemen toch nog hoog genoeg om ze in een aparte klasse te plaatsen.
8	Lower technical occupations	Klasse acht heeft ook een aangepast arbeidscontract. Hier zijn er enkele controleproblemen voor werkgevers, maar hun specifieke kennis/vaardigheden is toch hoger (echter niet zo hoog als in klasse 6).
9	Routine occupations	In deze klasse werkt men volgens het basis arbeidscontract vermits er geen echte problemen zijn op vlak van controle en specifieke kennis/vaardigheden. Werk wordt betaald per stuk of per tijdseenheid (e.g. uurloon). Zowel de kwaliteit en de kwantiteit van het werk worden makkelijk gecontroleerd, en werknemers kunnen vervangen worden zonder een serieus verlies aan productiewaarde voor de werkgever.

Tabel 17: Gedetailleerde beschrijven van de sociale klassen in ESeC (bron: Rose e.a., 2010)